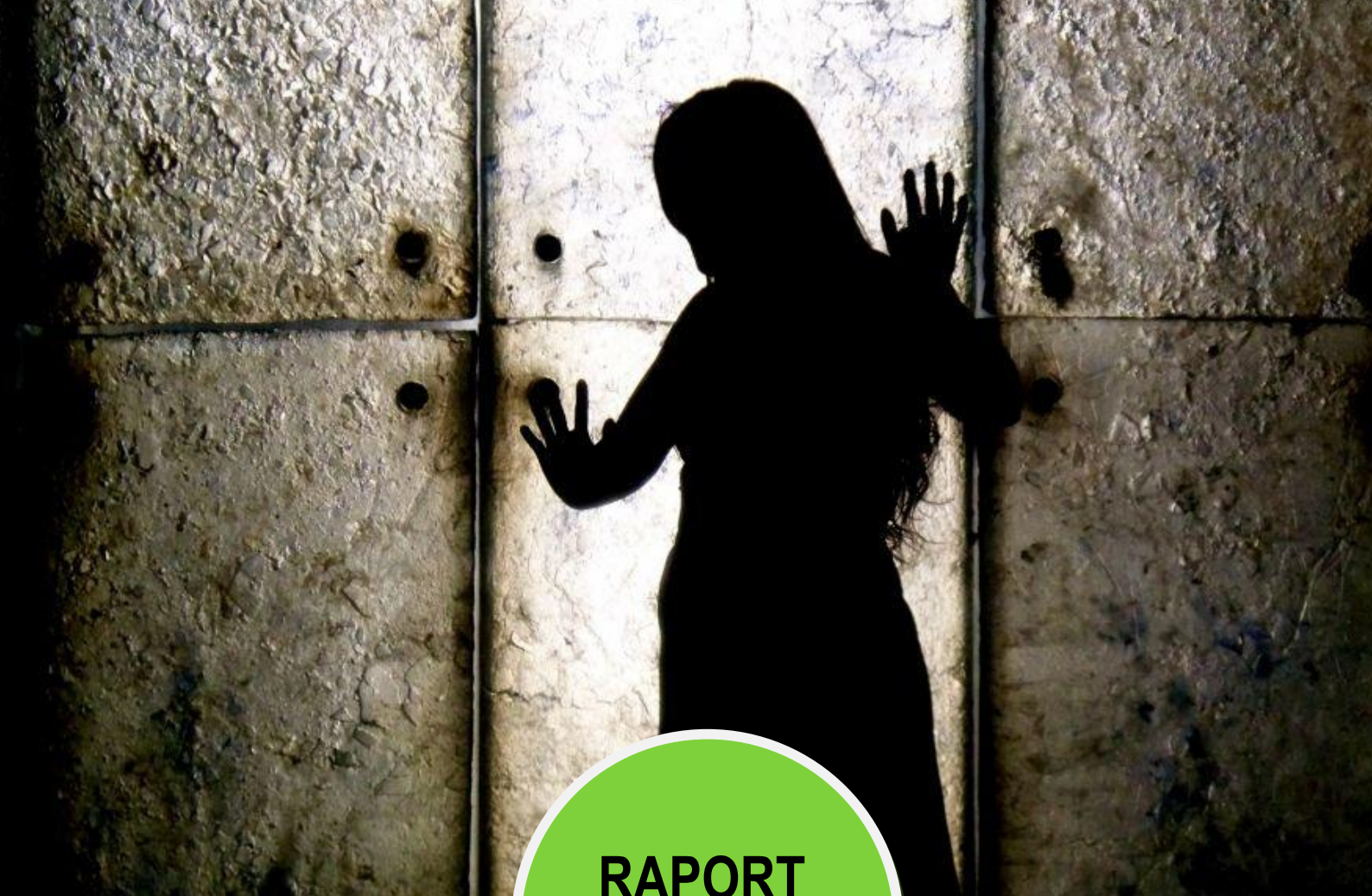

RAPORT

2012 - 2014

Przemoc seksualna i przemoc ze względu na płeć w ośrodkach dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy

*Opracowała: Magda Pajura
Redakcja: Katarzyna Przybysławska*

 **Centrum
Pomocy
Prawnej**
Im. Haliny Nieć

RAPORT:

Przemoc seksualna i przemoc ze względu na płeć w ośrodkach dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy

2012 - 2014

Kraków, grudzień 2014 r.

Opracowała:

Magda Pajura

Redakcja:

Katarzyna Przybysławska

Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć

Raport jest częścią projektu Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć realizowanego we współpracy z Urzędem do Spraw Cudzoziemców pt. „Daj im szansę! Wsparcie prawne i informacyjne osób szczególnej troski poszukujących ochrony w Polsce i przeciwdziałanie przemocy seksualnej i ze względu na płeć w ośrodkach dla osób ubiegających się o status uchodźcy”, dofinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu na Rzecz Uchodźców oraz budżetu Państwa.

Wyłączna odpowiedzialność za treść podręcznika spoczywa na jego autorach. Komisja Europejska nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania udostępnionych informacji.

Spis treści:

Wstęp	4
1. Przemoc seksualna i przemoc ze względu na płeć	5
2. Działania podejmowane w ramach „Porozumienia”	5
2.1. Zapobieganie przemocy wobec cudzoziemców przebywających w ośrodkach	5
2.2. Rozpoznawanie przypadków przemocy	6
2.3. Reagowanie na przypadki przemocy	7
2.4. Spotkania Grupy Ewaluacyjnej	8
2.5. Lokalne Zespoły Współdziałania	8
3. Monitoring czynników ryzyka występowania przemocy SGBV	10
3.1. Lokalizacja ośrodków dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy	10
3.2. Warunki mieszkalne na terenie ośrodków	13
3.3. Zapewnienie bezpieczeństwa przez personel ośrodków	14
3.4. Zagrożenia wynikające z zachowań uwarunkowanych tradycjami i przyjętymi normami w zróżnicowanych systemach kulturowych, społecznych i religijnych	18
4. Przeszkody prawne w wykrywaniu i reagowaniu na przypadki przemocy	20
5. Przypadki przemocy SGBV w monitorowanych ośrodkach oraz podjęte działania	24
5.1. Ośrodek w Białej Podlaskiej	24
5.2. Ośrodek w Dębaku	26
5.3. Ośrodek w Lininie	29
5.4. Ośrodek w Grupie	31
5.5. Ośrodek w Łukowie	33
5.6. Ośrodek w Warszawie	34
5.7. Ośrodek w Bezwoli	34
5.8. Ośrodek w Grotnikach	35
Podsuwanie	37

Wstęp

25 marca 2008 r., w siedzibie UNHCR w Warszawie, doszło do podpisania przełomowego w skali Europy „Porozumienia w sprawie standardowych procedur postępowania w zakresie rozpoznawania, przeciwdziałania oraz reagowania na przypadki przemocy seksualnej lub przemocy związanej z płcią wobec cudzoziemców przebywających w ośrodkach dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy”, zawartego pomiędzy Szefem Urzędu do Spraw Cudzoziemców, Komendantem Głównym Policji, Biurem Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców (UNHCR), Fundacją "La Strada" oraz CPPHN. Podpisanie *Porozumienia* zainicjowało proces tworzenia ogólnopolskiego systemu, którego celem było przeciwdziałanie przemocy w ośrodkach dla uchodźców. Centrum od początku aktywnie działa na tym polu, wspierając działania prewencyjne i informacyjne, zapewniając ofiarom wsparcie prawne i prowadząc działania monitoringowe.

CPPHN jest ponadto członkiem Grupy Ewaluacyjnej, powołanej na mocy *Porozumienia*, badającej występowanie i zagrożenia związane z przemocą na tle seksualnym i płciowym w ośrodkach dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy.

Niniejszy raport został opracowany w ramach projektu „Daj im szansę! Wsparcie prawne i informacyjne osób szczególnej troski poszukujących ochrony w Polsce i przeciwdziałanie przemocy seksualnej i ze względu na płeć w ośrodkach dla osób ubiegających się o status uchodźcy” realizowanego od 1 stycznia 2012 r. do 31 grudnia 2014 r. przez Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć we współpracy z Urzędem do Spraw Cudzoziemców, dofinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu na Rzecz Uchodźców i budżetu Państwa. Projekt miał na celu podniesienie szans na skuteczną integrację osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce, przebywających otwartych ośrodkach dla cudzoziemców, jak i poza nimi.

CPPHN stoi na stanowisku, iż integracja cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w społeczeństwie przyjmującym warunkowana jest przez wiele czynników, dlatego też obok bezpłatnej pomocy prawnej oraz informacji, przewidziano w projekcie komponent kampanii społecznej promującej integrację, monitoring bezpieczeństwa i występowania przypadków przemocy w ośrodkach dla uchodźców, współpracę z UDSC, Policją i UNHCR w zakresie wdrażania standardów identyfikowania i reagowania na przypadki przemocy, w tym przemocy seksualnej, oraz powiązane z tą tematyką szkolenia dla pracowników UDSC, pracowników socjalnych ośrodków dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy oraz innych osób wchodzących w skład powołanych na mocy *Porozumienia* Lokalnych Zespołów Współdziałania będących podstawową formą współpracy w ośrodkach w kwestii rozpoznawania, reagowania oraz zapobiegania przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć.

Raport podsumowuje działania monitoringowe przeprowadzone w latach 2012 – 2014 w 8 ośrodkach dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy: w Dębaku, Lininie, Warszawie, Białej Podlaskiej, Bezwoli, Łukowie, Grotnikach oraz Grupie pod Grudziądzem. Akcja monitoringowa była skoncentrowana na zagadnieniu warunków bezpieczeństwa oraz czynników ryzyka dotyczących przemocy ze względu na płeć oraz przemocy seksualnej wobec cudzoziemców przebywających w ośrodkach. Raport omawia również zadania realizowane przez Lokalne Zespoły Współdziałania oraz Grupę Ewaluacyjną powołane do realizacji zadań wynikających z *Porozumienia* oraz opisuje udokumentowane przypadki przemocy w monitorowanych ośrodkach w latach 2012 – 2014.

1. Przemoc seksualna i przemoc ze względu na płeć

„Porozumienie w sprawie standardowych procedur postępowania w zakresie rozpoznawania, przeciwdziałania oraz reagowania na przypadki przemocy seksualnej lub przemocy związanej z płcią wobec cudzoziemców przebywających w ośrodkach dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy” definiuje przemoc seksualną i przemoc ze względu na płeć (sexual and gender based violence - SGBV) jako każdy akt przemocy związany z płcią obejmujący wyrządzenie fizycznej lub psychicznej krzywdy, a także groźba jego dokonania, a w szczególności:

- 1) doprowadzanie do obcowania płciowego;
- 2) doprowadzanie do poddania się albo wykonania czynności seksualnej;
- 3) prezentacja treści o charakterze seksualnym, w taki sposób, że można je narzucić osobie, która sobie tego nie życzy;
- 4) pozbawianie w inny sposób wolności i integralności seksualnej;
- 5) stosowanie przemocy w rodzinie.

Obydwa pojęcia przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć są tutaj używane wymiennie, dotyczą bowiem przemocy skierowanej w kierunku danej osoby lub grupy z uwagi na jej płeć, niemniej przemoc seksualna jest jedną z form przemocy ze względu na płeć, gdzie występuje zagrożenie lub czyn natury seksualnej. Zarówno przemoc seksualna, jak i przemoc ze względu na płeć stanowią naruszenie godności i podstawowych praw człowieka, takich jak prawo do życia, zdrowia, bezpieczeństwa, życia prywatnego i rodzinnego, zakaz niehumanitarnego i poniżającego traktowania. Ofiarami przemocy SGBV mogą być kobiety, dziewczynki, mężczyźni i chłopcy. Najczęściej jednak ofiarami są kobiety i dziewczynki, a sprawcami mężczyźni. Większości aktów tego rodzaju przemocy wobec chłopców i mężczyzn również dopuszczają się sprawcy płci męskiej.

2. Działania podejmowane w ramach „Porozumienia”

Mieszkańcy ośrodków dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy stanowią grupę wysokiego ryzyka zagrożoną występowaniem przypadków przemocy, w tym przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć. Z uwagi na fakt, iż przypadki przemocy SGBV w ośrodkach są trudne do wykrycia, a co za tym idzie często ich ofiary pozostają bez pomocy, instytucje odpowiedzialne za funkcjonowanie ośrodków oraz bezpieczeństwo ich mieszkańców podpisały porozumienie, które miało na celu wzmocnienie współpracy między nimi w celu bardziej skutecznego rozpoznawania, przeciwdziałania oraz reagowania na przypadki tego rodzaju przemocy. Nad treścią *Porozumienia* pracował Urząd do Spraw Cudzoziemców, Policja, Biuro UNHCR w Warszawie, Fundacja "La Strada" oraz Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć. Wszystkie te instytucje przyjęły na siebie określone w *Porozumieniu* obowiązki, które kompleksowo mają poprawić bezpieczeństwo ofiar i potencjalnych ofiar przemocy SGBV.

2.1. Zapobieganie przemocy wobec cudzoziemców przebywających w ośrodkach

Załącznik nr 1 do *Porozumienia* zawiera opis działań na rzecz zapewnienia odpowiednich warunków bezpieczeństwa oraz podmiotów odpowiedzialnych za te działania:

- zapewnienie warunków bezpieczeństwa na terenie ośrodka – podmiotami odpowiedzialnymi za działanie są: Urząd do Spraw Cudzoziemców oraz Policja; zadanie jest realizowane poprzez: zapewnienie ochrony fizycznej na terenie ośrodka, bieżący monitoring stanu bezpieczeństwa w ośrodku przez pracowników ośrodka, regularne wizyty Policji w ośrodku oraz niezwłoczne reagowanie pracowników socjalnych, ochrony fizycznej oraz Policji na potencjalne i istniejące stany zagrożenia w ośrodku;
- zapewnienie bezpieczeństwa w okolicach ośrodka – podmiotem odpowiedzialnym jest Policja; zadanie jest realizowane poprzez: regularne patrolowanie okolic ośrodka oraz niezwłoczne reagowanie na potencjalne i istniejące stany zagrożenia poza ośrodkiem.
- dystrybucja materiałów informacyjnych o zjawisku przemocy, metodach zapobiegania oraz reagowania na to zjawisko wśród cudzoziemców – podmiotem odpowiedzialnym jest Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców; zadanie jest realizowane poprzez wręczenie materiałów informacyjnych cudzoziemcowi w trakcie przyjęcia do ośrodka, rozpowszechnienie materiałów informacyjnych wśród cudzoziemców przebywających w ośrodku oraz wywieszenie na tablicy ogłoszeń w ośrodku materiałów informacyjnych i informacji o możliwości indywidualnej konsultacji z członkami Zespołów.
- konsultacje w dziedzinie metod zapobiegania oraz reagowania na zjawisko przemocy – podmiotami odpowiedzialnymi są członkowie Zespołu; działanie jest realizowane poprzez indywidualne informowanie cudzoziemców o zjawisku przemocy, wyjaśnienie pojęć związanych z przemocą oraz przedstawianie możliwości udzielenia pomocy.

2.2. Rozpoznawanie przypadków przemocy

Procedura, która ma być stosowana przy rozpoznawaniu przypadków SGBV określona została szczegółowo w *Porozumieniu*. Osoba, która poweźmie wiadomość o przypadku przemocy zastosowanej wobec cudzoziemca przebywającego w ośrodku, dokumentuje ten fakt w formie notatki i przekazuje informację o tym przypadku oraz za zgodą ofiar przemocy ich dane osobowe pozostałym członkom Lokalnego Zespołu Współdziałania, tj. pracownikowi Urzędu do Spraw Cudzoziemców odpowiedzialnemu za określony ośrodek, kierownikowi jednostki organizacyjnej Policji, na terenie działania której znajduje się ośrodek lub wyznaczonemu przez niego funkcjonariuszowi oraz przedstawicielowi organizacji pozarządowej uczestniczącej w określonym Zespole.

Pracownik Urzędu do Spraw Cudzoziemców odpowiedzialny za ośrodek, w którym przebywa ofiara przemocy, sporządza notatkę z opisem zdarzenia i niezwłocznie przekazuje ją do wiadomości osoby wyznaczonej przez Dyrektora Biura Organizacji Ośrodków dla Cudzoziemców Ubiegających się o Nadanie Statusu Uchodźcy lub Azylu Urzędu do Spraw Cudzoziemców.

Funkcjonariusz Policji wchodzący w skład Zespołu, gromadzi notatki o przypadkach przemocy zastosowanej wobec cudzoziemców przebywających w danym ośrodku i, w porozumieniu z innymi członkami Zespołu, sporządza co pół roku analizę stanu zagrożenia zjawiskiem przemocy, określając w szczególności: liczbę zgłoszonych przypadków przemocy, liczbę wszczętych postępowań karnych i sposób ich zakończenia, czynniki sprzyjające zjawisku przemocy oraz działania, jakie należy podjąć w celu przeciwdziałania temu zjawisku.

2.3. Reagowanie na przypadki przemocy

Rodzaj i sposób działań podejmowanych w ramach reagowania na przypadki przemocy wobec cudzoziemców przebywających w ośrodku oraz podmioty odpowiedzialne za te działania określone są w dokumencie stanowiącym *Załącznik Nr 2 do Porozumienia*.

Informacja o zaistnieniu przypadku przemocy powinna być niezwłocznie przekazana przez Pracownika Urzędu do Spraw Cudzoziemców, odpowiedzialnego za dany ośrodek do wiadomości personelu medycznego. Personel medyczny przeprowadza wywiad lekarski w związku z zaistnieniem przemocy. W razie potrzeby ofiara niezwłocznie skierowana zostaje do specjalistycznej placówki medycznej. Ofierze przemocy i jej najbliższemu należy umożliwić kontakt z psychologiem zatrudnionym przez Urząd do Spraw Cudzoziemców bądź udzielającą specjalistycznej pomocy organizację pozarządową oraz umożliwić kontakt z grupami wsparcia.

Pracownik ośrodka wchodzący w skład Zespołu udziela informacji na temat możliwych działań na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa osobistego ofierze przemocy, lub potencjalnej ofierze, i jej bliskim. W miarę możliwości może on podjąć działania zmierzające do rozwiązania konfliktu w drodze porozumienia stron. Ofiarę należy również poinformować o możliwości złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, wyjaśnić skutki złożenia zawiadomienia oraz prawa pokrzywdzonego w postępowaniu karnym. Na życzenie ofiary należy skontaktować się z organizacją pozarządową udzielającą pomocy prawnej dla ofiar przemocy, w celu zapewnienia pomocy prawnej na czas postępowania karnego w szczególności w zakresie:

- konsultacji skutków prawnych działania ofiary przemocy w postępowaniu karnym,
- złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa,
- w zakresie zapewnienia ofierze przemocy przedstawiciela w postępowaniu karnym.

Po uzyskaniu informacji o zagrożeniu bezpieczeństwa osobistego ofiary przemocy lub potencjalnej ofiary przemocy, należy podjąć niezwłocznie decyzję zmierzającą do zapewnienia bezpieczeństwa osobistego ofierze przemocy, lub potencjalnej ofierze, i jej bliskim, w szczególności polegającą na:

- przeniesieniu ofiary przemocy, lub potencjalnej ofiary przemocy, i jej bliskich do innego ośrodka,
- przyznaniu ofierze przemocy, lub potencjalnej ofierze przemocy, i jej bliskim świadczeń poza ośrodkiem,
- ograniczeniu dostępu sprawcy, lub osoby stwarzającej zagrożenie dla ofiary przemocy, lub potencjalnej ofiary przemocy, w szczególności poprzez przeniesienie sprawcy lub potencjalnego sprawcy do innego ośrodka czy pozbawienie sprawcy świadczeń realizowanych na terenie ośrodka.

Jednostka Policji przyjmująca zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa zapewnia odebranie zeznań i dostęp do pomocy tłumacza płci wskazanej przez ofiarę przemocy lub lekarza. Funkcjonariusze Policji, w miarę możliwości właściwi do zwalczania przestępstw związanych z przemocą, po powzięciu uzasadnionego przypuszczenia o popełnieniu przestępstwa, podejmują niezwłoczne działania zmierzające do zabezpieczenia dowodów przestępstwa na potrzeby postępowania karnego oraz ustalenia sprawcy. Ponadto, jeżeli pracownik Urzędu do Spraw Cudzoziemców lub członkowie Zespołu powezmą uzasadnione przypuszczenie, że wobec cudzoziemca w ośrodku inna osoba popełniła przestępstwo przemocy, a zachodzi obawa ucieczki lub ukrycia się tej osoby albo zatarcia śladów przestępstwa, powiadamiają oni Policję, która po weryfikacji danego zdarzenia, w razie stwierdzenia stosownych przesłanek, postanawia o zatrzymaniu takiej osoby.

2.4. Spotkania Grupy Ewaluacyjnej

W skład Grupy Ewaluacyjnej wchodzi:

- 1) przedstawiciel Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców;
- 2) przedstawiciel Komendanta Głównego Policji;
- 3) przedstawiciel Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców;
- 4) przedstawiciel Fundacji La Strada;
- 5) przedstawiciel Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć;
- 6) przedstawiciel Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Członkowie Grupy Ewaluacyjnej analizują m.in. działania poszczególnych Zespołów, oceniają stan realizacji *Porozumienia*, efektywność rozwiązań przyjętych w jego ramach, inicjują nowe działania niezbędne do jego efektywnego wykonania, jak również zatwierdzają treść materiałów informacyjnych dla cudzoziemców o zjawisku przemocy, metodach zapobiegania przemocy oraz reagowania na przypadki przemocy. Ponadto, co pół roku Grupie Ewaluacyjnej przekazywane są analizy stanu zagrożenia zjawiskiem przemocy, sporządzane przez funkcjonariuszy Policji, stanowiące podstawę do planowania działań Zespołów.

Przewodnictwo w Grupie ma charakter rotacyjny, a przewodniczący wybierany jest przez głosowanie członków GE. W roku 2013 funkcję przewodniczącej GE pełniła Katarzyna Przybysławska z Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć. W roku 2014 pracami grupy kierował mł. insp. Krzysztof Łaszkiewicz, Pełnomocnik Komendanta Głównego Policji ds. Ochrony Praw Człowieka, pod koniec roku podjęto decyzję o przekazaniu przewodnictwa w Grupie przedstawicielowi Fundacji La Strada. Zgodnie z postanowieniami *Porozumienia* spotkania członków Grupy Ewaluacyjnej powinny odbywać się co najmniej raz na 6 miesięcy. W 2012 i 2013 r. odbyło się po pięć spotkań a w 2014 r. trzy.

2.5. Lokalne Zespoły Współdziałania

Lokalne Zespoły Współdziałania stanowią podstawową formę organizacji współpracy w ramach „*Porozumienia*”. Działają one we wszystkich ośrodkach dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce. W skład LZW wchodzi:

- 1) pracownik Urzędu do Spraw Cudzoziemców, odpowiedzialny za określony ośrodek;
- 2) kierownik jednostki organizacyjnej Policji, na terenie działania której znajduje się ośrodek lub wyznaczony przez niego funkcjonariusz;
- 3) przedstawiciel organizacji pozarządowej będącej Stroną *Porozumienia* lub innej organizacji zaproszonej przez Grupę Ewaluacyjną, działającą w ramach *Porozumienia*.

Zespoły współpracują w personelem medycznym i administracyjnym w ośrodkach, mogą również podejmować współpracę z przedstawicielami innych instytucji oraz środowisk uchodźczych.

Podstawowym zadaniem członków Zespołów jest koordynowanie zadań zmierzających do przeciwdziałania przypadkom stosowania przemocy wobec cudzoziemców umieszczonych w ośrodkach dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce oraz zapewnienia efektywnej reakcji na zaistniałe przypadki przemocy. Co najmniej raz na 3 miesiące członkowie Zespołów odbywają spotkania w celu wymiany informacji o zaistniałych przypadkach przemocy wobec cudzoziemców przebywających w ośrodkach.

Ze sprawozdań sporządzanych przez Grupę Ewaluacyjną wynika, iż częstotliwość spotkań Zespołów w poszczególnych ośrodkach jest zróżnicowana. W 2013 r. najwięcej spotkań zorganizowanych zostało w ośrodku w Białej Podlaskiej (12), Białymstoku (12), Kolonii Horbów (11) oraz Warszawie – ośrodek na Targówku (10). Nieco rzadziej spotykały się zespoły w Lininie (8), Grupie (7), Lublinie (6) i Łukowie (5), a najrzadziej w Czerwonym Borze (3), Bezwoli (2¹) i Dębaku (1). Spotkania są organizowane również w punkcie obsługi cudzoziemców w Urzędzie do Spraw Cudzoziemców w Warszawie (w 2013 r. odbyło się 8 spotkań).

Ze statystyk wynika więc, iż w wielu ośrodkach spotkania organizowane są dużo częściej niż jest to zapisane w *Porozumieniu*, a w innych spotkań jest z kolei mniej niż przewiduje ten dokument. Podstawowym problemem zgłaszanym przez uczestników LZW jest fakt, iż zdarzeń kwalifikowanych jako przemoc seksualna lub ze względu na płeć jest w ciągu roku bardzo mało, co podważa celowość częstych spotkań. Jeżeli przypadek przemocy ma miejsce kroki są z kolei podejmowane natychmiast, wtedy ma również miejsce wspomniana wymiana informacji oraz wspólne działania członków zespołów. Na spotkaniach, w których bardzo często oprócz pracowników socjalnych ośrodków, policjantów, personelu medycznego, oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych (w przypadku monitorowanych ośrodków - CPPHN), uczestniczą również przedstawiciele ośrodków pomocy społecznej, dyrektorzy szkół, do których uczęszczają dzieci mieszkańców ośrodków, i inne zapraszane osoby, omawiane są nie tylko przypadki przemocy oraz obecny stan bezpieczeństwa w ośrodkach ale również inne sprawy dotyczące cudzoziemców, podczas gdy o samej przemocy seksualnej mówi się niewiele. Ośrodki, które przyjęły taką właśnie formułę spotkań organizują ich statystycznie więcej niż pozostałe. Można się w tym miejscu zastanawiać, czy LZW spełniają więc nadal rolę do jakiej zostały powołane, czy też w praktyce przekształciły się w platformę szerszej, lokalnej współpracy różnych instytucji zajmujących się uchodźcami. Zasadniczo taka ewolucja nie powinna być oceniana negatywnie, o ile kwestie przemocy i bezpieczeństwa w ośrodkach będą nadal częścią pracy zespołów.

Pomimo tego, Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć ocenia pozytywnie spotkania Lokalnych Zespołów Współdziałania, w których uczestniczył prawnik organizacji. Nawet jeżeli większa część omawianych zagadnień dotyczyła innych problemów jak przemoc SGBV, to jednak problem ten był w szerszym gronie poruszany. W natłoku obowiązków pracowników ośrodków, Policji, organizacji pozarządowych, bez takich spotkań wiele pomysłów i inicjatyw dotyczących prewencji przemocy SGBV nie byłoby podjętych. Między innymi na spotkaniach LZW powstały pomysły organizacji spotkań informacyjnych dla cudzoziemców, w których prawnicy z organizacji, czy też policjanci poruszyli by problem przemocy.

¹ Ośrodek w Bezwoli został jednak otwarty w połowie 2013 r.

3. Monitoring czynników ryzyka występowania przemocy SGBV

„Porozumienie w sprawie standardowych procedur postępowania w zakresie rozpoznawania, przeciwdziałania oraz reagowania na przypadki przemocy seksualnej lub przemocy związanej z płcią wobec cudzoziemców przebywających w ośrodkach dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy” wskazuje na potrzebę zapewnienia cudzoziemcom odpowiednich warunków bezpieczeństwa na terenie ośrodków. Badanie prowadzone przez Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć miało na celu zbadanie stanu bezpieczeństwa w wybranych ośrodkach oraz identyfikację czynników ryzyka występowania przemocy SGBV.

Badanie realizowane było w latach 2012 – 2014 w 8 ośrodkach dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy objętych projektem „Daj im szansę”: w Dębaku, Lininie, Warszawie, Białej Podlaskiej, Bezwoli, Łukowie, Grotnikach oraz Grupie pod Grudziądzem. Wizyty w ośrodkach zostały przeprowadzone po uzyskaniu uprzednich pozwoleń na badanie oraz po uzgodnieniu terminów wizyt w poszczególnych lokalizacjach. Dla zwiększenia efektywności projektu „Daj im szansę” wizyty monitoringowe zostały połączone z wizytami w celu udzielania pomocy prawnej cudzoziemcom oraz informacji na temat przemocy seksualnej, przemocy ze względu na płeć oraz dostępnej, w zaistnieniu takich przypadków, pomocy. Podczas wizyt przeprowadzone zostało badanie w oparciu o ankietę przygotowaną przez zespół Centrum, skierowaną zarówno do upoważnionych pracowników ośrodków, jak i samych mieszkańców oraz w oparciu o obserwację uczestniczącą, na podstawie której ankietarzy odnotowywali swoje spostrzeżenia podczas wizyt w ośrodkach.

Ocenie poddane zostały następujące kwestie:

- 1) Lokalizacja ośrodków
- 2) Warunki mieszkalne
- 3) Zapewnienie bezpieczeństwa przez personel ośrodków
- 4) Zagrożenia wynikające z zachowań uwarunkowanych tradycjami i przyjętymi normami w zróżnicowanych systemach kulturowych, społecznych i religijnych.

Ponadto prawnicy Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć podczas regularnych wizyt w ośrodkach przeprowadzali rozmowy z cudzoziemcami, pytając ich o poczucie bezpieczeństwa w ośrodku i w okolicy ośrodka, występowanie przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć, opiekę personelu, oraz o ich ewentualne problemy i przemyślenia związane z zagadnieniami związanymi z tematyką monitoringu.

3.1. Lokalizacja ośrodków dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy

Tylko trzy z badanych ośrodków usytuowane zostały w miastach lub na ich obrzeżach: ośrodek w Białej Podlaskiej, Łukowie oraz Warszawie - Targówku. W przypadku ośrodków w Białej Podlaskiej oraz Łukowie nie powinno być zarzutów co do samego usytuowania ośrodków w obrębie miasta. Ośrodek w Białej Podlaskiej znajduje się lekko na uboczu, niemniej jednak jest to w pobliżu dworca kolejowego oraz naprzeciwko ośrodka strzeżonego dla cudzoziemców podlegającego Nadbużańskiemu Oddziałowi Straży Granicznej, w odległości około 3 km od ścisłego centrum miasta. Niedaleko znajdują się sklepy oraz inne punkty usługowe, hotel, kościół i osiedle mieszkalne. Okolica wydaje się bezpieczna, zwłaszcza z uwagi na sąsiedztwo placówki Straży Granicznej. Droga prowadząca do ośrodka jest oświetlona, a na poboczach są chodniki.

Ośrodek w Łukowie znajduje się w odległości 0.5 km od centrum miasta. Okolica jest gęsto zabudowana, w pobliżu ulokowane są domy mieszkalne, sklepy, punkty usługowe. Mieszkańcy ośrodka, którzy chcą się dostać do centrum miasta, skąd odjeżdżają autobusy do Warszawy, korzystają z komunikacji miejskiej. Przystanek autobusowy znajduje się w odległości 200 m od ośrodka. W pobliżu jest również dworzec PKS, skąd odjeżdżają autobusy do Lublina. W ocenie pracowników i mieszkańców ośrodka okolica jest bezpieczna. Ośrodek znajduje się przy jednej z głównych ulic, która nocą jest oświetlona.

Wątpliwości może budzić lokalizacja ośrodka w Warszawie. Znajduje się on w przemysłowej części dzielnicy Targówek. Okolica sprawia wrażenie bardzo zaniedbanej i wyludnionej. W sąsiedztwie ośrodka mieszczącego się w jednym z byłych hoteli robotniczych znajdują się głównie fabryki i budynki przemysłowe. W pobliżu nie ma żadnych sklepów ani innych punktów usługowych a odległość do centrum miasta jest dość duża (około 30 min komunikacją miejską do Ronda Waszyngtona). Cudzoziemki muszą pokonać ok. 0,5 km do przystanku komunikacji miejskiej. Fragment drogi prowadzi przez teren gęsto zadrzewiony a obok znajduje się firma budowlana, która często wykonuje prace zajmując tę drogę, a wyniku jej prac droga jest prawie cały czas zablokowana. W konsekwencji, chcąc ominąć ciężarówki oraz błoto, trzeba iść poboczem po trawie. Ten fragment drogi nie jest w ogóle oświetlony. Wydaje się, że w przyszłości należałoby rozważyć inną lokalizację ośrodka dla samotnych kobiet. Z drugiej strony, z rozmów z personelem ośrodka wynika, iż okolica jest bezpieczna, oraz że oddalenie ośrodka od centrum miasta stanowi raczej atut, ponieważ jest spokojnie. Personel zwrócił uwagę, iż kiedyś ośrodek w Warszawie znajdował się bliżej Centrum², i miały wtedy miejsce w okolicy różnego rodzaju incydenty, również w stosunku do mieszkańców ośrodka. Dlatego też obecnie należałoby zmaksymalizować bezpieczeństwo oraz poczucie bezpieczeństwa wśród mieszkanki, kiedy pokonują one drogę do przystanku autobusowego (oświetlenie zadrzewionego odcinka drogi, odgródzenie chodnika od firmy budowlanej wykonującej prace zajmujące drogę).

Pozostałe ośrodki ulokowane są peryferyjnie, w większej odległości od miast, wszystkie na terenach zalesionych. Ośrodek dla cudzoziemców w Dębaku – Podkowie Leśnej znajduje się w lesie, w bliskim sąsiedztwie ośrodka nie ma innych zabudowań. Do najbliższej miejscowości (Nadarzyn) jest około 2 km, a do Warszawy 22 km. Aby dostać się do głównej drogi, gdzie znajduje się przystanek autobusowy, mieszkańcy muszą pokonać ok. 700 m przez las. Droga jest jednak utwardzona asfaltem i oświetlona latarniami. Bardzo często jednak cudzoziemcy, chcąc skrócić sobie drogę do dworca podmiejskiej kolejki w Otrębusach (około 3 km), idą ścieżką przez las. Droga ta nie jest ani oświetlona ani w żaden sposób zabezpieczona.

Ośrodek w Lininie znajduje się w lesie, na terenie dawnych koszar. Okolica nie jest jednak całkowicie wyludniona, niedaleko ośrodka znajduje się osiedle mieszkalne, a w odległości 0,5 – 1 km miejscowość Linin. Przystanki autobusowe znajdują się w odległości 100 m i 800 m. Droga jest oświetlona, brakuje jednak chodników.

Ośrodek w Bezwoli pod Radzynem Podlaskim ulokowany jest w lesie, w kilku kilometrowej odległości od zabudowań mieszkalnych znajdujących się w pobliskim Wohyniu. W odległości 500-600 m od ośrodka znajduje się przystanek autobusowy, gdzie zatrzymują się zarówno autobusy kursowe jak i busy prywatne. Aby dojść do przystanku, mieszkańcy ośrodka muszą przejeść tę odległość drogą wiodącą przez las. Droga prowadząca do ośrodka jest oświetlona, niemniej jednak jest to tylko fragment trasy, którą muszą pokonać mieszkańcy chcący skorzystać z komunikacji bądź podróżujący pieszo. Dalej droga przez las jest nieoświetlona a okolica jest całkowicie wyludniona.

² Wtedy nie był to ośrodek dla samotnych kobiet.

Ośrodek w Grupie znajduje się w lesie, obok osiedla wojskowego oraz jednostki Wojska Polskiego, w odległości ok. 6 km od Grudziądza. Według pracowników ośrodka, z uwagi na bliskość jednostki wojskowej, okolica jest bezpieczna. Osiedle jest dobrze oświetlone, oświetlone są również drogi prowadzące do przystanku autobusowego oraz do pobliskiego przystanku kolejki szynowej (200 m od ośrodka).

Ośrodek w Grotnikach zlokalizowany jest obok osiedla domków jednorodzinnych w małej miejscowości wypoczynkowej Ustronie - Grotniki, w której na stałe mieszka zaledwie 1500 mieszkańców. Osiedle oraz ośrodek znajdują się w terenie zalesionym w odległości 2 km od stacji kolejowej. Przy dworcu PKP znajduje się przystanek autobusowy. Mieszkańcy ośrodka muszą pokonywać drogę pieszo. Niemniej jednak w opinii pracowników ośrodka, jak również policjanta wizytującego ośrodek, okolica ośrodka jest bezpieczna. Ponadto drogi są oświetlone (brakuje jednak chodnika).

Duże znaczenie, zwłaszcza w przypadku ośrodków ulokowanych w lesie ma fakt, iż administracja tych ośrodków zadbała, w miarę posiadanych środków i możliwości, o bezpieczeństwo mieszkańców. Wszystkie ośrodki są ogrodzone oraz odpowiednio oznakowane. W obrębie ośrodków znajdują się tereny rekreacyjne, w tym boiska do gier i place zabaw dla dzieci, które również są ogrodzone. Teren wszystkich ośrodków jest monitorowany przez zatrudnione firmy ochroniarskie. W ośrodkach w Dębaku, Lininie, Białej Podlaskiej, Grotnikach i Bezwoli na teren ośrodka wchodzi się przez budynek administracyjny, gdzie znajduje się portiernia. Są to jedyne wejścia na teren ośrodków i są one pilnowane przez ochronę. Istnieje jednak niebezpieczeństwo że ktoś z zewnątrz mógłby próbować pokonać ogrodzenie. Sami mieszkańcy (młodzi mężczyźni) przyznają, iż czasami przez nie przeskakują. Mówią, iż robią to „dla sportu”, ponieważ nie ma przeszkód by opuszczali ośrodek przez budynek administracyjny.

W ośrodkach w Grupie, Łukowie i Warszawie bramy na teren ośrodka są otwarte, portiernia znajduje się dopiero przy wejściu do budynku mieszkalnego. Prawdopodobnie takie rozwiązanie związane jest z faktem, iż w tych trzech przypadkach ośrodek stanowi tylko jeden budynek, w którym znajdują się wszystkie pomieszczenia, z których korzystają mieszkańcy. Niemniej jednak istnieje ryzyko, iż osoba nieupoważniona mogłaby się dostać na tereny rekreacyjne przy ośrodkach, albo nawet do budynku mieszkalnego (przez okna, bądź nieużywane wejścia). W przypadku ośrodka w Warszawie ryzyko to jest zminimalizowane obecnością kamer monitoringu nakierowanych na bramę. Ochrona ma w ten sposób możliwość kontrolowania tego kto wchodzi na teren ośrodka. Dzięki takiemu rozwiązaniu osoby, które są niepożądane w ośrodku mogą zostać szybko wyproszone przez pracowników ochrony. Z informacji uzyskanych od personelu ośrodka bardzo często zdarza się, że do ośrodka chcą wejść mężczyźni. Z uwagi jednak na charakter ośrodka, możliwość przebywania mężczyzn na jego terenie jest ograniczona. Każdy cudzoziemiec będący w procedurze uchodźczej, który chce odwiedzić mieszkankę ośrodka musi mieć zgodę dyrektora ośrodka, natomiast każda inna osoba zgodę Urzędu do Spraw Cudzoziemców.

W ocenie Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć w przyszłości ośrodki dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy powinny być lokowane mniej peryferyjnie. Ma to szczególne znaczenie w przypadku ofiar przemocy, w tym przemocy SGBV, ale również innych osób w trudnej sytuacji (osób niepełnosprawnych, osób starszych, samotnych kobiet itd.). Osoby te mogą odczuwać dyskomfort, a nawet strach w sytuacji kiedy są zmuszone, w różnych porach pokonywać trasę przez las, ponieważ w przypadku jakichkolwiek problemów, w tym aktów przemocy, osoby te nie miałyby możliwości uzyskania szybkiej pomocy. Ponadto lokowanie ośrodków bliżej miast dałoby osobom będącym ofiarami przemocy większe możliwości korzystania z oferty instytucji i organizacji niosących pomoc oraz podniosłoby szansę na skuteczną integrację. Bliskość dużych aglomeracji zwiększa przy tym dostępność

na miejscu wsparcia lokalnych organizacji pozarządowych, w tym pomocy prawnej, wsparcia wolontariuszy, ułatwia znalezienie pracy, minimalizując tym samym ryzyko społecznego wykluczenia.

3.2. Warunki mieszkalne na terenie ośrodków

Mieszkańcy monitorowanych ośrodków dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy zakwaterowani są w mieszkaniach (ośrodki w Bezwoli, Grotnikach i Grupie) lub pokojach (pozostałe ośrodki) o metrażu odpowiadającym ich potrzebom (powierzchnia pokoi waha się od 10 do 36 m²). Na każdą rodzinę przypada osobne mieszkanie lub pokój. Samotne matki oraz osoby samotne również mają do dyspozycji całe mieszkania/pokoje. Mieszkańcy mają możliwość zamykania swoich lokali na klucz. Zapasowe klucze przechowują pracownicy ochrony. W związku z powyższym nie ma zagrożenia, iż nieupoważniona osoba wejdzie do mieszkania lub pokoju, o ile mieszkańcy przestrzegają zasad bezpieczeństwa i zamykają swoje mieszkania (pokoje) na klucz.

Łazienki i toalety usytuowane są albo w mieszkaniach (ośrodki w Bezwoli, Grupie, Grotnikach, częściowo w Łukowie) albo na korytarzach. W przypadku łazienek i toalet ulokowanych w oddzielnych mieszkaniach zagrożenie, że wtargnie tam obca osoba jest bardzo niskie. Szczególną uwagę należy natomiast zwrócić na te ośrodki, gdzie łazienki i toalety są wspólne dla wszystkich mieszkańców. Zazwyczaj oddzielne łazienki i toalety dla kobiet i mężczyzn znajdują się na każdym piętrze lub części mieszkalnej ośrodków. Pomieszczenia te są otwarte, natomiast poszczególne kabiny toaletowe są zamykane na zatrzask od wewnątrz. Niektóre zatrzaski są jednak odłamane i w konsekwencji toalety nie domykają się. Prysznice też w większości ośrodków są zamykane od wewnątrz, dzięki czemu każdy ma możliwość zachowania prywatności kąpieli. W ośrodkach w Lininie, Warszawie i w Białej Podlaskiej kabiny prysznicowe są jedynie wyposażone w zasłonkę. Rozwiązanie to budzi niepokój w kontekście ryzyka wystąpienia przypadku przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć, tym bardziej, że drzwi wejściowe do łazienek nie są zamykane.

Administracja ośrodków stara się również zapewnić mieszkańcom bezpieczeństwo na korytarzach oraz w pomieszczeniach ogólnodostępnych. Korytarze są przestronne i oświetlone, są również monitorowane przez ochronę oraz w niektórych ośrodkach (Bezwola, Grotniki, Linin, Biała Podlaska, Warszawa) kamery monitoringu. Niemniej jednak niektóre fragmenty korytarzy, a zwłaszcza klatki schodowe sprawiają bardzo nieprzyjemne wrażenie. Korytarze są miejscami poniszczone i brudne, ściany są popisane. Szkody są systematycznie naprawiane, ale mieszkańcy niszczą budynki, np. wybijając dziury w oknach. Pomieszczeniami ogólnodostępnymi w ośrodkach są aneksy kuchenne, pralnie, suszarnie. Są one otwarte przez cały czas a dostęp do nich jest nieograniczony. Ogólnodostępność tych pomieszczeń o każdej porze, jak również ich usytuowanie, najczęściej na końcach korytarzy lub w piwnicy, może sprzyjać wystąpieniu przypadków przemocy SGBV. Pomieszczenia takie powinny więc być często monitorowane przez pracowników ochrony bądź – przez kamery monitoringu. Z uwagi na fakt, iż liczba pracowników ochrony jest ograniczona, i nie ma możliwości aby osoby te ciągle przebywały we wszystkich ogólnodostępnych miejscach, zainstalowanie kamer monitoringu we wszystkich ośrodkach byłoby rozwiązaniem zapewniającym bezpieczeństwo mieszkańcom oraz odstraszającym ewentualnych sprawców przemocy SGBV.

W ośrodkach funkcjonują również inne pomieszczenia, takie jak: stołówki, świetlice, szkoły (w których odbywają się lekcje języka polskiego dla dorosłych i dzieci) oraz przedszkola. Pomieszczenia te jednak są zamknięte na klucz i otwierane wyłącznie w razie potrzeby (zajęć, wydawania posiłków) przez

pracowników ośrodków. Najczęściej cudzoziemcy przebywają w tych pomieszczeniach w towarzystwie pracowników ośrodków, więc ryzyko wystąpienia tam aktów przemocy jest bardzo małe.

Niniejszy raport opisuje te warunki mieszkalne, które mają znaczenie odnośnie występowania przypadków przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć. Autorzy chcą jednak zwrócić uwagę na ośrodek w Warszawie – Targówku, w którym są umieszczane samotne kobiety, kobiety z dziećmi, czy kobiety będące ofiarami przemocy (często przeniesione z innych ośrodków, w których mąż stosował wobec nich przemoc). Prawnicy rozmawiający z mieszkankami innych ośrodków niejednokrotnie słyszeli od nich, że nie chcą one przenosić się do Targówka, nawet jeżeli byłoby to dla nich najbezpieczniejsze rozwiązanie. Cudzoziemki powołują się na zasłyszane informacje, że warunki mieszkalne są tam złe: panuje nieporządek, nie ma toalet w pokojach. W ocenie Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć, warunki mieszkalne w ośrodku w Warszawie nie różnią się znacznie od tych zastanych w innych ośrodkach. Pracownicy ośrodka zasugerowali, iż takie zasłyszane informacje mogą być rozpowszechniane przez mężczyzn, którym nie podoba się, iż jest to ośrodek dla kobiet, i że oni mają tam ograniczony wstęp. Kwestii tej należałoby się przyjrzeć w przyszłości, ponieważ ośrodek ma duże znaczenie dla zapewnienia ofiarom przemocy SGBV bezpieczeństwa.

3.3. Zapewnienie bezpieczeństwa przez personel ośrodków

Podmiotami odpowiedzialnymi za zapewnienie bezpieczeństwa na terenie ośrodków są zatrudnieni w ośrodkach pracownicy Urzędu do Spraw Cudzoziemców (pracownicy socjalni) oraz Policja. Zadanie to jest realizowane poprzez: zapewnienie ochrony fizycznej na terenie ośrodka, bieżący monitoring stanu bezpieczeństwa w ośrodku przez pracowników ośrodka, regularne wizyty Policji w ośrodku oraz niezwłoczne reagowanie pracowników socjalnych, ochrony fizycznej oraz Policji na potencjalne i istniejące stany zagrożenia w ośrodkach.

We wszystkich ośrodkach sprawowana jest całodobowa ochrona przez firmy ochroniarskie. Zadania ochrony to dbanie o ład i porządek w ośrodkach, obchód ośrodków, kontrola osób wchodzących na teren ośrodka, prowadzenie książki osób odwiedzających mieszkańców oraz rejestru wydawania kluczy. W przypadku gdy pracownicy ochrony wykryją przypadek przemocy, są zobowiązani wykonać telefon do administracji ośrodka, ponadto z każdego takiego zdarzenia powinni sporządzić notatkę i niezwłocznie przekazać pracownikom socjalnym. Ochroniarze są w stanie komunikować się z cudzoziemcami w podstawowym zakresie w języku rosyjskim (90% mieszkańców ośrodków posługuje się tym językiem), niektórzy również w angielskim. Według ankietowanych pracowników ośrodka, pracownicy ochrony powinni jednak być szkoleni w zakresie kontaktów z cudzoziemcami czy zagadnień kulturowych, ponieważ nie otrzymują żadnego wcześniejszego przygotowania do pracy z cudzoziemcami.

Część ankietowanych cudzoziemców wyraziła negatywną opinię o pracy personelu ochrony. Przede wszystkim zarzucano ochroniarzom, iż nie zawsze pilnują kto wchodzi na teren ośrodka, w konsekwencji cudzoziemki nie czują się bezpiecznie. Z obserwacji pracowników Centrum wynika jednak, iż osoby wchodzące do ośrodków są sprawdzane przy wejściu. Ponadto, według ankietowanych cudzoziemców, ochroniarze nie zawsze reagują na sprzeczki pomiędzy mieszkańcami ośrodków, cudzoziemcy opowiadali o sytuacjach kiedy ochroniarze stali z boku przyglądając się kłótniom i bójkom i nie podejmując żadnej interwencji. Znalazło to potwierdzenie w informacjach przekazywanych przez personel monitorowanych ośrodków. Firmy ochroniarskie są bowiem zatrudniane przez administrację ośrodków. Pracownicy tych firm pełnią funkcję stróżującą, nie mają obowiązku interweniować osobiście w przypadku konfliktu. W

sytuacji, kiedy ma miejsce bójka lub inna sytuacja, która wymaga interwencji wzywana jest grupa interwencyjna bądź Policja, które zjawiają się w zależności od ośrodka, do pół godziny po wezwaniu.

Brak natychmiastowej reakcji ze strony ochrony musi być oceniony negatywnie, ponieważ sprawcy przemocy mogą z tego względu odczuwać bezkarność w momencie dokonywania czynu. Ponadto, brak natychmiastowej reakcji w przypadku wielu sprzeczek i kłótni może prowadzić do eskalacji przemocy pomiędzy cudzoziemcami. Według informacji, które uzyskali monitorujący, często osobami próbującymi zareagować natychmiast na zaistniałą sytuację konfliktową są pracownicy socjalni oraz administracyjni ośrodków, którzy cieszą się autorytetem wśród mieszkańców. Pracownicy nie są jednak obecni w ośrodkach przez cały czas.

Innym dostrzeżonym problemem jest zbyt mała liczba pracowników ochrony w ośrodkach. W większości z nich porządku pilnuje 2 ochroniarzy na jednej zmianie, w ośrodkach w Grupie oraz Bezwoli na zmianie dziennej jest tylko jedna osoba (na zmianie nocnej dwie). W przypadku kiedy w ośrodku nie ma kamer monitoringu (tak jak w ośrodku w Grupie) taka liczba pracowników ochrony jest niewystarczająca, powinno być ich więcej zwłaszcza w większych ośrodkach, których obszar obejmuje kilka budynków. Dobrym przykładem jest tutaj ośrodek w Dębaku, gdzie na jednej zmianie pracuje aż 6 ochroniarzy oraz ośrodek w Lininie, w którym na jednej zmianie jest 4 ochroniarzy.

W ośrodkach w Bezwoli, Grotnikach, Lininie i Białej Podlaskiej działa monitoring, zewnętrzny i wewnętrzny, kamery umieszczone są przy wejściach do budynków, na korytarzach oraz w pomieszczeniach publicznych i terenie wokół ośrodków. Monitoring zewnętrzny działa w ośrodku w Warszawie, kamery są umieszczone przy bramie wejściowej na teren ośrodka oraz wokół budynku mieszkalnego. Wkrótce kamery monitoringu zostaną zamontowane również w ośrodku w Dębaku. Rozwiązanie to powinno być zastosowane we wszystkich ośrodkach dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy. Umieszczenie kamer na korytarzach, w pomieszczeniach, z których korzystają wszyscy mieszkańcy, oraz na zewnątrz budynków pełniłoby funkcję prewencyjną i w znacznym stopniu wpłynęłoby na zmniejszenie ryzyka występowania aktów przemocy, w tym przemocy SGBV. Ponadto, dzięki takiemu rozwiązaniu wiele sytuacji konfliktowych zostałoby udokumentowanych, co ułatwiłoby późniejsze postępowania.

Wszystkie ośrodki są regularnie odwiedzane przez patrole Policji oraz dzielnicowych, ponadto pracownicy ośrodków są w stałym kontakcie z pobliskimi komendami lub komisariatami Policji oraz policjantami uczestniczącymi w spotkaniach Lokalnych Zespołów Współdziałania. Policja zjawia się również na wezwanie jeżeli jest taka potrzeba. Ponadto, policjanci chętnie uczestniczą w organizowanych dla mieszkańców ośrodków spotkaniach informacyjnych na temat prawa i przepisów obowiązujących w Polsce. Współpraca z Policją oceniana jest przez pracowników socjalnych jako bardzo dobra. W ośrodku w Warszawie współpraca została oceniona na względnie dobrą. Policjanci przyjeżdżają wprawdzie kiedy tylko jest potrzeba interwencji, niemniej jednak niewystarczająco często patrolują teren ośrodka i okolice, nie jest on traktowany priorytetowo. Według pracowników ośrodka jest to w jakimś stopniu usprawiedliwione dużą ilością pracy Policji w Warszawie (zabezpieczenie różnego rodzaju imprez i wydarzeń itp.). W ocenie Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć, częstsze patrole w ośrodku są jednak niezbędne dla zapewnienia większego bezpieczeństwa mieszkankom – często ofiarom przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć. Powinno być to traktowane priorytetowo, i inne działania Policji nie powinny być usprawiedliwieniem dla niewystarczającej obecności w ośrodku.

Z kolei w ośrodku w Grupie personel ośrodka skarżył się, iż Policja nie chciała reagować na przypadki przemocy zgłaszane przez ośrodek, zamiast interweniować odsyłała do Gminnego Ośrodka Pomocy

Spółecznej. Po interwencji Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć, poproszonego o pomoc w tej sprawie, obecnie współpraca z Policją w Grupie układa się bardzo dobrze.

Personel ośrodków pracuje od poniedziałku do piątku w godz. 8-16 (lub 8.15 – 16.15). W weekendy oraz w nocy w ośrodku obecni są tylko pracownicy ochrony. Pracownicy socjalni są dostępni telefonicznie i przyjeżdżają, jeżeli zachodzi taka potrzeba. Decyzję o poinformowaniu ich o nagłej sytuacji podejmują pracownicy ochrony. W ocenie osób monitorujących obecność jednego z pracowników socjalnych o każdej porze wpłynęłaby na poczucie bezpieczeństwa mieszkańców, jak również, w przypadku wystąpienia przypadku przemocy SGBV na właściwą i szybką reakcję zgodnie z procedurami określonymi w *Porozumieniu*. Ma to szczególne znaczenie w kontekście ograniczonych obowiązków pracowników ochrony, którzy nie mają nakazu osobistego interweniowania w przypadku zaistnienia przemocy.

Pracownicy socjalni zatrudnieni w ośrodkach znają język angielski oraz rosyjski (w Warszawie również francuski, w Białej Podlaskiej ukraiński), nie ma więc przeszkód uniemożliwiających porozumienie się pomiędzy nimi a cudzoziemcami. Cudzoziemcy we wskazanych wyżej godzinach mogą przyjść do pracowników socjalnych i porozmawiać o swoich sprawach i problemach. Pracownicy socjalni są świadomi występowania w ośrodkach przypadków przemocy SGBV. Z rozmów przeprowadzonych z nimi wynika jednak, iż ciężko jest jednak takie zdarzenia zidentyfikować ponieważ ofiary kryją sprawców i nie przyznają, iż poniesione przez nich obrażenia są wynikiem przemocy. Pracownicy starają się informować mieszkańców o zagrożeniach związanych z występowaniem przemocy, tym przemocy seksualnej i domowej. W tym zakresie współpracują z organizacjami pozarządowymi, m.in. Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć, które prowadzi szeroką akcję informacyjno – edukacyjną dla mieszkańców ośrodków na temat występowania przemocy SGBV.

Dostrzeżoną przez osoby monitorujące przeszkodą w wykrywaniu przypadków przemocy jest fakt, iż rozmowy pracowników z mieszkańcami ośrodków najczęściej odbywają się w pokojach przeznaczonych do pracy biurowej, ponieważ to tam przychodzą cudzoziemcy ze swoimi sprawami. Są to pokoje wyposażone w wiele urządzeń biurowych, gdzie dzwonią telefony i pracuje więcej osób. Ponadto do tych pokoi często zaglądają inni mieszkańcy ośrodków ze swoimi sprawami. Czynniki te nie pozwalają stworzyć intymnej atmosfery, która pozwoliłaby mieszkańcom ośrodka otworzyć się przed pracownikiem socjalnym i opowiedzieć o swoich problemach. Natomiast dobrze oceniony powinien być fakt, iż pracownicy socjalni często dokonują obchodu części mieszkalnych ośrodków, rozmawiają z napotkanymi cudzoziemcami o tym jak im się żyje w ośrodku. Okazywana w ten sposób inicjatywa i zainteresowanie problemami mieszkańców sprzyja wzrostem zaufania do pracowników socjalnych. Najczęściej to oni są pierwszymi osobami, które dowiadują się o tym, że w ośrodku ma miejsce przypadek przemocy. Informują ich o tym inni cudzoziemcy, zgłaszają się do nich również ofiary przemocy.

Kolejną przeszkodą jest zbyt mała ilość pracowników socjalnych w ośrodkach. Na średnio 100 osób zamieszkujących ośrodek jest to po 2 osoby, w ośrodkach w Dębaku i Białej Podlaskiej, które pełnią rolę ośrodków recepcyjnych³ – 4. Prawnicy Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć odwiedzający monitorowane ośrodki przy każdej wizycie mogli zaobserwować jak dużo pracy wykonują pracownicy ośrodków. Jest to zarówno praca administracyjna, organizacyjna jak i świadczenie informacji mieszkańcom ośrodków. W takich warunkach często jest zbyt mało czasu, aby jeden mieszkaniec mógł przyjść do pracowników i spokojnie z nimi porozmawiać, ponieważ za nim jest kolejka innych osób i spraw do wykonania danego dnia. Dlatego też, należałoby zatrudnić w ośrodkach większą ilość pracowników socjalnych.

³ Są ośrodki to, w których przyjmowane są osoby po złożeniu przez nie wniosku o nadanie statusu uchodźcy w Polsce. Dopiero później takie osoby są kierowane, w zależności od różnych czynników, do innych ośrodków otwartych, lub zostają w ośrodkach recepcyjnych do końca procedury.

Pracownicy socjalni dbają również aby wszyscy cudzoziemcy, którzy otrzymują zakwaterowanie w ośrodkach zapoznali się z obowiązującym regulaminem. Po przybyciu do ośrodka cudzoziemiec otrzymuje egzemplarz regulaminu w języku dla niego zrozumiałym. Każdy mieszkaniec ośrodka ma obowiązek się z nim zapoznać oraz podpisać oświadczenie, iż zapoznał się z jego treścią i obowiązkuje się do jego przestrzegania. Egzemplarz regulaminu jest również wywieszony na tablicy ogłoszeń w ośrodkach. Ponadto na tablicach ogłoszeń wywieszone są kontakty do UNHCR oraz organizacji pozarządowych pomagających osobom ubiegającym się o nadanie statusu uchodźcy oraz organizacji, do których mogą zwrócić się ofiary przemocy. W ośrodkach rozwieszone są również tablice z kieszonkami na ulotki informacyjne w języku angielskim oraz rosyjskim na temat przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć, które przez 3 lata były dystrybuowane przez zespół Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć w ramach projektu „Daj im szansę”. Ponadto pracownicy socjalni ośrodków często wychodzą z inicjatywą organizacji dla mieszkańców różnego rodzaju spotkań informacyjnych, mających na celu wzrost poczucia bezpieczeństwa. Na takie spotkania zapraszani są przedstawiciele różnych instytucji takich jak Policja czy organizacje pozarządowe, m.in. CPPHN.

Duże znaczenie w kontekście identyfikacji przypadków przemocy seksualnej oraz przemocy ze względu na płeć, jak również zapewnienia niezbędnej pomocy ofiarom, ma obecność w ośrodkach personelu medycznego oraz psychologów. Dostęp do personelu medycznego jest w monitorowanych ośrodkach zapewniony 5 dni w tygodniu (w niektórych ośrodkach np. Biała Podlaska, Linin, Grupa, Bezwola nawet 6). Codziennie pracują pielęgniarki, natomiast lekarze (interniści, pediatrzy, epidemiolodzy) pracują w ośrodkach w określonych dniach tygodnia. W przypadku zaistnienia potrzeby nagłej pomocy medycznej w momencie kiedy w ośrodku nie ma niezbędnego personelu medycznego (wieczory, weekendy) wzywany jest do ośrodków lekarz. Pracownicy personelu medycznego posługują się językiem angielskim i rosyjskim.

Psycholog jest obecny we wszystkich ośrodkach dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy, w większości z nich przyjmuje raz na tydzień, około 5 godzin. W ośrodku w Białej Podlaskiej oraz w Warszawie psycholog jest obecny 2 razy w tygodniu. Również w ośrodku w Bezwoli, na prośbę pracowników socjalnych, psycholog w niektóre tygodnie jest w ośrodku 2 razy. W ocenie osób monitorujących psycholog powinien być obecny w ośrodkach częściej. Umożliwiłoby to mieszkańcom ośrodków zwrócenie się ze swoimi problemami w każdym czasie. Zbyt długie oczekiwanie na psychologa może bowiem sprzyjać „rozmyśleniu się” ofiary przemocy w kwestii opowiedzenia o tym, co ją spotkało. Wzbudziłoby również większe zaufanie, ponieważ osoba która spędza w ośrodku 5 godzin na tydzień może być traktowana jak ktoś z zewnątrz, kto nie orientuje się całkowicie w problemach uchodźców, i do kogo nie mają oni z tego powodu dużego zaufania. Z tego też względu mieszkańcy ośrodków najczęściej ze swoimi problemami zgłaszają się do pracowników socjalnych, i dopiero później są kierowani do psychologów. W ocenie ankietujących brak bezpośredniej opieki psychologa nad mieszkańcami ośrodków na co dzień jest jednym z czynników osłabiających możliwość rozpoznawania przypadków przemocy SGBV. Dodatkowo tak rzadka obecność psychologów w ośrodkach powoduje, że zidentyfikowane ofiary przemocy nie są objęte wystarczającą pomocą psychologiczną. Szczególny jest tutaj przypadek ośrodka w Grupie, który nie zatrudnia w ogóle psychologa, jest natomiast odwiedzany raz w tygodniu przez psychologa zatrudnionego w Polskiej Akcji Humanitarnej. W ocenie Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć, takie rozwiązanie, jakkolwiek udział organizacji pozarządowych zapewniających różnego rodzaju pomoc w ośrodkach jest bardzo pożądaną, nie może być uznane za zapewnienie przez ośrodek wystarczającej pomocy psychologicznej dla mieszkańców.

3.4. Zagrożenia wynikające z zachowań uwarunkowanych tradycjami i przyjętymi normami w zróżnicowanych systemach kulturowych, społecznych i religijnych

Największym zagrożeniem w kontekście występowania, identyfikacji jak również reagowania na przypadki przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć wśród mieszkańców ośrodków dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy, są uwarunkowania kulturowe. Większość mieszkańców ośrodków pochodzi z Północnego Kaukazu, gdzie pozycja kobiety w społeczeństwie różni się o tej, jaką ma ona w krajach europejskich. Mieszkańcy ośrodków zostali wychowani w środowiskach patriarchalnych, gdzie kobiety są całkowicie podporządkowane mężczyznom, i są im winne posłuszeństwo, a jego brak może być karany stosowaniem przemocy. Dlatego tak bardzo trudna jest identyfikacja ofiar przemocy – one same bowiem bardzo często nie identyfikują siebie jako ofiary. To co kobieta z Polski uznałaby za przemoc, dla kobiety z Czeczenii niekoniecznie będzie przemocą, ponieważ jest ona do tego przyzwyczajona i wychowana w kulturze społeczno-kulturowej akceptacji określonych zachowań. Szczególnie trudna do wykrycia jest przy tym przemoc psychiczna, ponieważ nie jest widoczna tak jak przemoc fizyczna w postaci śladów na ciele ofiary, a zachowanie ofiar może być mylone z przeżywanym przez nie szokiem kulturowym czy syndromem stresu pourazowego.

Ponadto ofiary przemocy pochodzące ze wskazanych kręgów kulturowych nie zawsze zdają sobie sprawę, że stosowanie przemocy jest zabronione i powinno być karane, nie wiedzą, że mogą i mają prawo ze swoim problemem zwrócić się o pomoc do różnego rodzaju instytucji i organizacji, obawiają się ponadto różnorodnych negatywnych konsekwencji formalnego zgłoszenia przypadku przemocy i wpływu takiego działania na ich procedurę uchodźczą. Dlatego duże znaczenie w kontekście przeciwdziałania przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć mają regularne kampanie informacyjne o dużym natężeniu, które różnego rodzaju środkami przekazu informują jakie czyny są przemocą i jak na nie reagować oraz gdzie szukać pomocy. Ważne jest również organizowanie dla mieszkańców ośrodków spotkań, których tematyka dotyczy zjawiska przemocy. W monitorowanych ośrodkach takie spotkania dla mieszkańców były w ostatnich latach organizowane, jednakże cudzoziemcy niechętnie w nich uczestniczyli. Fakt ten również pokazuje, jak bardzo przemoc seksualna i przemoc ze względu na płeć jest tematem tabu wśród mieszkańców. Mimo niskiej frekwencji mieszkańców, w ocenie Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć takie spotkania powinny być jednak kontynuowane, ponieważ są w stanie przekazać więcej niż ulotki czy plakaty informacyjne. Poza tym, rzeczywista liczba uczestników spotkań często różni się od liczby odbiorów ich treści, jako że mieszkańcy często przekazują sobie nawzajem informacje, o których była mowa na spotkaniach.

Ankietowani cudzoziemcy pytani o to, czy przypadki przemocy są zgłaszane personelowi ośrodków, odpowiadali często, że nie, ponieważ takie sprawy powinny być rozwiązywane w gronie rodziny. Cudzoziemcy przyznają wprawdzie, iż mają zaufanie do pracowników socjalnych w kwestiach dotyczących ich pobytu w ośrodku a do lekarzy w kwestiach stanu ich zdrowia, natomiast wstydzą się rozmawiać o swoich intymnych sprawach z obcymi dla nich osobami. Z tego względu duże znaczenie ma tutaj przygotowanie psychologiczne personelu w ośrodkach, umiejętność rozmawiania z mieszkańcami na trudne tematy oraz przełamywania wstydu i strachu związanego z poczuciem bycia ofiarą przemocy SGBV. Dlatego też psychologowie powinni być częściej obecni w ośrodkach niż ma to miejsce w tej chwili.

Kolejnym czynnikiem, który ma wpływ na występowanie przemocy w ośrodkach, w tym przemocy SGBV, jest długie oczekiwanie na zakończenie procedury wszczętej wnioskiem o nadanie statusu uchodźcy w

Polsce. Zgodnie z ustawą o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP⁴ decyzja organu I instancji (Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców) powinna być wydana w ciągu 6 miesięcy, w rzeczywistości jednak, z uwagi na zawiłość postępowania, przerywanie i wznowianie postępowania przez cudzoziemców, jak również przeciążenie UDSC dużą ilością spraw, postępowania trwają o wiele dłużej, często ponad rok. W tym czasie cudzoziemcy oczekują decyzji, nie wiedząc kiedy dokładnie zostanie wydana i jaki będzie rezultat, a tym samym czy będą mogli spokojnie żyć w Polsce czy też będą musieli wyjechać tam dokąd nie chcą wracać. Ponadto w ciągu tych wspomnianych 6 miesięcy cudzoziemcy nie mogą być legalnie zatrudnieni, chyba że postępowanie w I instancji przeciąga się z przyczyn niezależnych od aplikanta⁵. To wszystko powoduje poczucie bezradności, zwłaszcza wśród mężczyzn, którzy nie są w stanie sprostać roli głowy rodziny. W konsekwencji cudzoziemcy bardzo często uciekają w alkoholizm bądź inne używki, po których stają się agresywni.

Kobiety będące ofiarami przemocy SGBV, a zwłaszcza przemocy w rodzinie boją się informowania o tym, a co za tym idzie szukania pomocy, z różnych względów. Najczęstszą przyczyną jest pozostawanie w jednej procedurze z mężem. Zgodnie z ustawą o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP, wnioskodawca może złożyć wniosek o nadanie statusu uchodźcy w imieniu towarzyszącego mu małżonka, oraz składa wnioski w imieniu towarzyszących mu małoletnich dzieci. Sprowadza się to do tego, że większość rodzin czy też małżeństw objęta jest wspólnym wnioskiem. Jeżeli w takiej rodzinie dochodzi do przypadku przemocy, żona obawia się, iż poinformowanie o tym fakcie może zaszkodzić procedurze jej męża, a w konsekwencji całej rodzinie. Cudzoziemki są informowane, że istnieje możliwość rozdzielenia procedury i złożenia oddzielnego wniosku o nadanie statusu uchodźcy, niemniej jednak obawiają się tego również z tego względu, iż najczęściej to ich mąż miał problemy w kraju pochodzenia a one wyjechały towarzysząc mu.

Ponadto ankietowane kobiety z krajów kaukaskich obawiają się, iż w przypadku rozstania z mężem, mogłyby być odebrane im dzieci. Zgodnie bowiem z religią islamu oraz tradycją, dzieci należą do rodziny ojca. Fakt ten daje narzędzie mężom – sprawcom przemocy do szantażowania kobiety i powstrzymania ją przed złożeniem skargi. Sytuacji tej nie zmienia fakt, że rodzina przebywa obecnie w Polsce, gdzie panują zupełnie inne normy społeczne i prawne, ponieważ tak długo jak trwa procedura, cudzoziemcy nie mają pewności jaki będzie jej finał, czy nie będą musieli wrócić do kraju pochodzenia, gdzie w przypadku niewłaściwego zachowania kobiety, mogą być jej odebrane dzieci. Ważne jest tutaj podjęcie odpowiednich działań informacyjnych, uświadamiających kobietom, że sytuacja taka stanowi samoistną podstawę do ubiegania się o nadanie status uchodźcy w Polsce.

Czynnikiem powstrzymującym kobiety przed informowaniem o stosowanej przez mężczyzn przemocy jest również strach przed wykluczeniem ze społeczności. Ma ono miejsce kiedy zachowanie kobiety odbiega od norm kulturowych akceptowanych przez daną społeczność. Kobiety takie są postrzegane jako osoby bez czci, przynoszące hańbę rodzinie. Zmycie takiej hańby odbywa się kosztem kobiety, która jest zamykana w domu, wydawana na siłę za mąż za sprawcę przemocy (np. w przypadku zgwałcenia), a

⁴ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2003 r., Nr 234, poz. 1695 z późn. zm.)

⁵ Zgodnie z art. 36 ust 1 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP, cudzoziemiec będący w procedurze uchodźczej może podjąć legalną pracę w Polsce, jeżeli po upływie 6 miesięcy od dnia złożenia wniosku o nadanie statusu uchodźcy nie została wydana decyzja w pierwszej instancji i przyczyna niewydania decyzji w tym terminie nie leży po stronie wnioskodawcy. Szef Urzędu, na wniosek wnioskodawcy, wydaje wówczas zaświadczenie, które wraz z tymczasowym zaświadczeniem tożsamości cudzoziemca stanowi podstawę dla wnioskodawcy i małżonka, w imieniu którego wnioskodawca występuje, do wykonywania pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na zasadach i w trybie określonych w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415, z późn. zm.⁴).

nawet zabijana⁶. Sytuacje takie nie zdarzają się w Polsce, niemniej jednak strach przed ostracyzmem ze strony mieszkańców ośrodka, czy też społeczności i rodziny, która pozostała w kraju pochodzenia powoduje, iż kobiety wolą nie przyznawać się do stosowania wobec nich przemocy.

Z powodu wskazanych czynników ofiary przemocy boją się informować o czynach sprawców. Pod presją sprawców, członków rodziny czy też społeczności zazwyczaj wycofują skargi, jeżeli wcześniej je złożyły na Policji, w wyniku czego postępowania w stosunku do sprawców przemocy są umarzane. W przypadku współpracy ofiar przemocy z przedstawicielami Policji, barierą mogą być tutaj przeżycia cudzoziemców w kraju pochodzenia, gdzie mogli paść ofiarą przemocy ze strony sił mundurowych, albo gdzie zwrócenie się o pomoc do takich organów jak Policja, nie polepszało sytuacji ofiar, a mogło ją pogorszyć. Brak zaufania do organów prowadzących postępowanie jest dodatkowo potęgowany długim czasem prowadzenia postępowań. W konsekwencji nie widząc szybkich rezultatów, ofiary przemocy wycofują złożone skargi.

4. Przeszkody prawne w wykrywaniu i reagowaniu na przypadki przemocy

Problematykę przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć, w tym przemocy domowej w prawie polskim regulują dwa podstawowe w tej mierze akty prawne: Kodeks Karny oraz Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Nie ma natomiast w polskim ustawodawstwie aktu prawnego, który określałby procedury postępowania w przypadku ofiar innych niż przemoc domowa przestępstw ze względu na płeć. Potrzeba określenia tych procedur stała się przedmiotem pracy międzyresortowej i międzysektorowej Platformy działania przeciw przemocy seksualnej: „*Stop przemocy seksualnej w Polsce*”, utworzonej w 2009 r. przez Pełnomocnik Rządu do spraw Równego Traktowania. Jednym z rezultatów prac Platformy są wypracowane *Procedury postępowania Policji i placówki medycznej z ofiarą przemocy seksualnej*.⁷

Ustawa o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP włącza ofiary przemocy do tzw. grup szczególnej troski i przyznaje im szczególne uprawnienia w trakcie trwania procedury⁸. Ustawa posługuje się sformułowaniem „*cudzoziemcy, których stan psychofizyczny stwarza domniemanie, że byli poddani przemocy*”, nie precyzuje jednak o jaką formę przemocy chodzi, ani nie określa symptomów, które mają

⁶ Witold Klaus, Migrantki przymusowe jako ofiary przemocy w Polsce, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, Analizy, Raporty, Ekspertyzy Nr 1/2014, s 7.

⁷ Procedura jest dostępna m.in. pod linkiem: <http://bi.gazeta.pl/im/6/8721/m8721816.pdf> (dostęp z dnia 24.11.2014 r.)

⁸ Ustawodawca przewidział szczególny sposób prowadzenia czynności w postępowaniu o nadanie statusu uchodźcy z udziałem ofiar przemocy. Gdy badanie lekarskie lub psychologiczne potwierdzi jednoznacznie, że cudzoziemiec był poddany przemocy, lub że jego stan psychofizyczny stwarza domniemanie, że był poddany przemocy, czynności w postępowaniu w sprawie nadania statusu uchodźcy należy wykonywać w warunkach zapewniających mu swobodę wypowiedzi, w sposób szczególnie taktowny i dostosowany do jego stanu. Termin czynności musi być dostosowany do stanu psychicznego i fizycznego cudzoziemca, jak również uwzględniać terminy korzystania przez cudzoziemca ze świadczeń zdrowotnych. Czynności przeprowadzone są z udziałem psychologa lub lekarza oraz, jeżeli istnieje taka potrzeba, tłumacza płci wskazanej przez cudzoziemca. W szczególnych przypadkach uzasadnionych stanem zdrowia cudzoziemca, czynności te mogą być wykonywane w miejscu jego pobytu. Jeżeli cudzoziemiec przebywa w ośrodku, zapewnia się mu przewóz w celu złożenia zeznań i oświadczeń w postępowaniu lub w celu skorzystania ze świadczeń zdrowotnych, o ile wymaga tego jego stan fizyczny lub psychiczny. Jeżeli badanie lekarskie potwierdzi, że cudzoziemiec był poddany przemocy, czynności, zarówno w postępowaniu w sprawie nadania statusu uchodźcy, jak i związane z udzielaniem pomocy w ośrodku mogą być wykonywane przez osobę płci wskazanej przez cudzoziemca, która odbyła szkolenie przygotowujące do pracy z osobami poszkodowanymi na skutek przestępstwa lub poddanymi przemocy.

być brane pod uwagę dla sklasyfikowania cudzoziemca jako należącego do tej grupy⁹. W tym zakresie milczą także unijne dyrektywy: recepcyjna i kwalifikacyjna. Dalej idąc – nie ma w ustawie przepisów regulujących wprowadzenie obowiązkowych procedur w zakresie identyfikacji ofiar przemocy. W konsekwencji brakuje jednolitej praktyki w sposobie ich identyfikowania wśród cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy. Ustawodawca powinien określić jednolite zasady identyfikacji ofiar przemocy, albo wprowadzić obowiązek określenia ich w drodze rozporządzenia.

Propozycję algorytmu postępowania w przypadku identyfikacji ofiar przemocy opracowało krakowskie Towarzystwo Interwencji Kryzysowej. Zaproponowane narzędzie identyfikacji zostało przedstawione w piśmie skierowanym w 2012 r. do Ministra Spraw Wewnętrznych Jacka Cichockiego. TIK proponuje, aby zwrócić uwagę m.in. na następujące kwestie:

- czy cudzoziemiec ma widoczne oznaki doznanej przemocy fizycznej,
- czy informuje o ryzyku, zagrożeniu, przeżywanym strachu,
- czy informuje o chorobie, zagrożeniu zdrowia, bólu, myślach samobójczych,
- czy informuje o doznanej przemocy fizycznej (np. bicie, gwałt, porwanie),
- czy informuje o doznanych torturach lub karach (np. głodzenie, więzienie),
- czy informuje o przeżytym poniżającym traktowaniu lub przemocy psychicznej,
- czy jest mało ruchliwy, ociężały, odrętwiały,
- czy krótko, zdawkowo odpowiada na pytania,
- czy wygląda tak, jakby się czegoś bał,
- czy kuli się w sobie, przyjmuje zamkniętą postawę ciała,
- czy trudno określić jak się aktualnie czuje, nie widać tego po nim wyraźnie,
- czy reaguje na prośby, pytania i polecenia dopiero, gdy się je powtarza,
- czy jest zdenerwowany, podniecony, dużo mówi, stale się rusza, wierci się,
- czy nieadekwatnie reaguje – np. uśmiechem na powagę, powagą na uśmiech,
- czy niechętnie podtrzymuje kontakt wzrokowy z osobą prowadzącą rozmowę,
- czy unika opowiadania o sobie.

Opracowanie algorytmu, który byłby stosowany wobec ofiar przemocy ma szczególne znaczenie, bowiem osoby ubiegające się o nadanie statusu uchodźcy nie zawsze informują o tym, że była wobec nich stosowana przemoc, co może wynikać z ich stanu psychicznego będącego następstwem doznanego pokrzywdzenia. Po stronie osób dokonujących identyfikacji należy zwrócić uwagę na trudności we właściwym zinterpretowaniu zachowania i sygnałów płynących od cudzoziemców, które mogą być związane z różnymi czynnikami, takimi jak np. odmienność kulturowa lub nieufność wobec osób dokonujących czynności.

„Porozumienie w sprawie standardowych procedur postępowania w zakresie rozpoznawania, przeciwdziałania oraz reagowania na przypadki przemocy seksualnej lub przemocy związanej z płcią wobec cudzoziemców przebywających w ośrodkach dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy” jest dobrym krokiem w kierunku stworzenia takiego algorytmu, jednakże obejmuje ono wyłącznie ośrodki otwarte dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy. Natomiast procedury te nie są stosowane w przypadku osób ubiegających się o status przebywających w ośrodkach strzeżonych i poza ośrodkami. Ponadto moc prawna obecnych procedur jest niewystarczająca i w konsekwencji nie zawsze udaje się je w pełni zrealizować. Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć spotkało się ostatnio z przypadkiem kiedy w jednym z ośrodków, administrator odmówiła przyznania

⁹ Z uwagi na fakt, iż ustawa nie wskazuje o jaką przemoc chodzi, należy domniemywać, iż ofiara każdego rodzaju przemocy, doznanej zarówno w kraju pochodzenia, jak w kraju przyjmującym powinna być uprawniona do szczególnego traktowania. Dotyczy to zatem również ofiar przemocy SGBV doznanej w ośrodkach dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy.

oddzielnego pokoju dla cudzoziemki będącej ofiarą przemocy ze strony męża, która nie chciała przenosić się do innego ośrodka i poprosiła o oddzielny pokój.

11 maja 2011 r. w Stambule na posiedzeniu Komitetu Ministrów Rady Europy otwarto do podpisu Konwencję w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Konwencja została podpisana przez 36 państw: Albanie, Andorę, Austrię, Belgię, Bośnię i Hercegowinę, Czarnogórę, Chorwację, Danię, Finlandię, Francję, Grecję, Gruzję, Hiszpanię, Holandię, Islandię, Litwę, Luksemburg, Macedonię, Malte, Monako, Niemcy, Norwegię, Polskę, Portugalię, Rumunię, San Marino, Serbię, Słowację, Słowację, Słowenię, Szwajcarię, Szwecję, Turcję, Ukrainę, Włochy, Węgry i Wielką Brytanię. Konwencja weszła już w życie, ponieważ została ratyfikowana przez przynajmniej 10 państw, w tym 8 państw członkowskich Rady Europy. Dokument został ratyfikowany i obowiązuje w 15 państwach (Są to: Albania, Andora, Austria, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra, Dania, Francja, Hiszpania, Malta, Monako, Portugalia, Serbia, Szwecja, Turcja i Włochy). Polska podpisała Konwencję 18 grudnia 2012 r., do tej pory nie została ona jednak ratyfikowana, wiele jej przepisów budzi bowiem wątpliwości interpretacyjne i jest przedmiotem politycznych dyskusji. Dotyczy to zwłaszcza przepisów odnoszących się do walki ze stereotypowymi rolami kobiet i mężczyzn dotyczącymi macierzyństwa i małżeństwa, które są interpretowane jako przyzwolenie na zawieranie małżeństw przez pary homoseksualne oraz na adopcję przez nie dzieci.

Konwencja w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej stwarza ramy dla prawnego przeciwdziałania wszelkim formom przemocy wobec kobiet na poziomie europejskim, a także zapobiegania, ścigania i likwidowania przemocy wobec kobiet oraz przemocy domowej. Konwencja uznaje, że kobiety i dziewczęta są narażone na przemoc ze względu na płeć bardziej niż mężczyźni i chłopcy, ale ma być zastosowana do wszystkich ofiar przemocy domowej, niezależnie od płci. Dokument ma mieć zastosowanie zarówno w czasie pokoju jak i w sytuacjach konfliktów zbrojnych. Konwencja zawiera wiele praktycznych narzędzi służących pomocy ofiarom przemocy, takich jak: całodobowe pogotowie telefoniczne dla ofiar przemocy, sieć schronisk dla ofiar przemocy, elektroniczny nadzór nad sprawcami, zakaz kontaktowania się i zbliżania sprawcy do ofiary, programy korekcyjne dla sprawców oraz narzędzia oceny ryzyka śmierci ofiary ze strony sprawcy przemocy. Konwencja zapewnia także specjalny mechanizm monitoringu, by zadbać o efektywne wdrożenie jej przepisów przez strony, które ją ratyfikowały (GREVIO).

Niezwykle ważnym wymogiem Konwencji jest realizacja postulatu ścigania przestępstwa zgwałcenia z urzędu, co miało duże znaczenie w przypadku m.in. Polski, która przez długi czas utrzymywała anachroniczny i niespotykany w Unii Europejskiej (z wyjątkiem Rumunii) tryb ścigania przestępstwa zgwałcenia na wniosek ofiary, co przyczyniało się w dużej mierze do faktycznej bezkarności gwałcicieli i popełniania przez nich kolejnych przestępstw. Obecnie, na wskutek zmian w prawie karnym będących odpowiedzią na wymóg podpisanej Konwencji, przestępstwa zgwałcenia, "nadużycia stosunku zależności" lub "wykorzystania krytycznego położenia" oraz "wykorzystania bezradności innej osoby lub jej upośledzenia umysłowego" są już ścigane z urzędu. Ponadto, zgodnie z nowymi przepisami ofiara przemocy seksualnej będzie m.in. przesłuchiwana tylko raz, będzie składać zeznania w tzw. przyjaznym pokoju, jej zeznania będą nagrywane, tak by można było to odtworzyć i ofiara gwałtu nie musiała być obecna w czasie rozprawy. Zmiany odnośnie trybu ścigania mogą przyczynić się do wzrostu wykrywalności wskazanych przestępstw, która do tej pory była na bardzo niskim poziomie (statystyki Policji wskazują, iż co roku wszczynanych jest niewiele ponad 2000 postępowań karnych o zgwałcenie, co stanowi około 8% aktualnie popełnianych tego rodzaju przestępstw¹⁰).

¹⁰ Joanna Piotrowska, Alina Synakiewicz, Dość milczenia. Przemoc seksualna wobec kobiet i problem gwałtu w Polsce. Raport Fundacji Feminoteka, s 12, raport dostępny na stronie: <http://www.feminoteka.pl/downloads/raport2011www.pdf>

Rozdział VII Konwencji zawiera również bardzo ważne w kontekście ochrony migrantów i uchodźców postanowienia dotyczące:

- Statusu rezydenta (art. 59): ofiary, których status rezydenta zależy od statusu małżonka lub partnera, w przypadku rozwiązania ich małżeństwa lub związku, powinny otrzymać w szczególnie trudnych okolicznościach, na podstawie złożonego wniosku, niezależne pozwolenie na pobyt bez względu na czas trwania małżeństwa lub związku; ofiary powinny mieć możliwość skorzystania z zawieszenia procedury wydalenia z kraju wszczętej w związku ze statusem rezydenta zależnego od małżonka lub partnera w celu umożliwienia ofiarom złożenia wniosku o niezależne pozwolenie na pobyt; Strony wystawiają ofiarom podlegające przedłużeniu pozwolenia na pobyt w sytuacji kiedy właściwy organ uzna, że ich pobyt jest niezbędny z uwagi na sytuację osobistą lub kiedy właściwy organ uzna, że ich pobyt jest niezbędny dla celów współpracy z właściwymi organami podczas śledztwa lub postępowania karnego; Strony stosują konieczne środki ustawodawcze lub inne środki po to, aby ofiary małżeństwa przymuszonego przywiezione do innego kraju w celu zawarcia małżeństwa lub osoby, które w wyniku takiego małżeństwa utraciły swój status rezydenta w kraju ich stałego pobytu, mogły odzyskać rzeczony status.
- Wniosków o azyl uwarunkowanych płcią (art. 60): uwarunkowana płcią przemoc wobec kobiet powinna być uważana za formę prześladowania w rozumieniu artykułu 1A ust. 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców z roku 1951 oraz za formę poważnej krzywdy uprawniającą do skorzystania z ochrony uzupełniającej; państwa są zobowiązane czuwać nad tym, aby wszystkie zawarte w Konwencji przesłanki udzielenia statusu uchodźcy były interpretowane z uwzględnieniem płci oraz w przypadku, kiedy istnieje obawa prześladowania z co najmniej jednego z tych powodów, wnioskodawcy otrzymali status uchodźcy zgodnie ze stosownymi i istotnymi instrumentami; państwa są również zobowiązane do zastosowania koniecznych środków ustawodawczych lub innych w celu opracowania procedur przyjmowania wniosków z uwzględnieniem płci oraz usług wsparcia dla osób ubiegających się o azyl, jak również procedur udzielania azylu uwzględniających płć.
- Zasady non-refoulement (art. 61): ofiary przemocy wobec kobiet, które potrzebują ochrony, nie mogą być w żadnym wypadku i bez względu na ich status lub miejsce zamieszkania odsyłane do żadnego kraju, w którym ich życie mogłoby być zagrożone lub w którym mogłyby zostać poddane torturom lub nieludzkiemu bądź poniżającemu traktowaniu lub karaniu.

W związku z powyższym, również w kontekście ochrony osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy, bardzo korzystne byłoby jak najszybsze ratyfikowanie Konwencji w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej.

Raport Fundacji Feminoteka wskazuje również na inną prawną barierę utrudniającą cudzoziemcom udział w postępowaniu dotyczącym przemocy seksualnej - niewystarczające realizowanie przez Policję zasady informacji. Obowiązująca aktualnie *Procedura postępowania policji i placówki medycznej z ofiarą przemocy seksualnej* nakłada na funkcjonariuszy Policji obowiązek informowania ofiary przemocy seksualnej o przysługujących jej prawach w formie ustnej i pisemnej. Z analizy postępowań przeprowadzonej przez Fundację Feminoteka wynika jednak, że nie zawsze tak się dzieje. *Funkcjonariusze nie mają umiejętności oraz nawyku wyjaśniania pokrzywdzonym ich sytuacji. Wprowadzie kodeks postępowania stanowi, że brak pouczenia lub mylne pouczenie nie może wywoływać ujemnych skutków dla osoby, której to dotyczy, w praktyce trudno jest jednak udowodnić brak pouczenia. Tym bardziej, gdy pokrzywdzona otrzymała pisemną informację, mimo że informacja jest dla*

niej

niezrozumiała.¹¹

Z doświadczenia Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć również wynika, iż cudzoziemcy nie rozumieją przekazywanych im informacji, jeżeli informacje te nie są przedstawione w przystępny dla nich sposób. Kolejnym problemem jest tutaj bariera językowa. Dlatego też należy zwrócić szczególną uwagę na te kwestie zwłaszcza w placówkach Policji znajdujących się w pobliżu ośrodków dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy, gdzie mogą zgłaszać się cudzoziemcy będący ofiarami przemocy SGBV. Funkcjonariusze odbierający zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa powinni być tam przeszkoleni zarówno z zagadnień kulturowych, jak również znać główne języki, którymi posługują się osoby ubiegającej się o nadanie statusu uchodźcy. W przyszłości należałoby więc rozważyć m.in. organizację szkoleń dla funkcjonariuszy z placówek ulokowanych najbliżej ośrodków.

5. Przypadki przemocy SGBV w monitorowanych ośrodkach oraz podjęte działania

Poniżej przedstawione zostaną przypadki przemocy, które w latach 2012-2014 miały miejsce w badanych ośrodkach¹² oraz kroki podjęte przez członków Lokalnych Zespołów Współdziałania zgodnie z postanowieniami *Porozumienia*.

Zdecydowanie najwięcej spraw, jakimi zajmowały się Lokalne Zespoły Współdziałania w monitorowanych ośrodkach w latach 2012 – 2014 dotyczyło przemocy domowej (30). Inne odnotowane problemy to małżeństwa z małoletnimi dziewczynkami (6), współżycie z małoletnimi (4), konflikty między cudzoziemkami (4), przemoc ze względu na płeć (2), molestowanie seksualne (3), podejrzenie gwałtu (1) oraz zastraszanie (1).

We wszystkich sprawach członkowie Lokalnych Zespołów Współdziałania podjęli kroki zgodnie z procedurą określoną w *Porozumieniu*. W wielu przypadkach do ośrodków wzywana była Policja, niemniej jednak ofiary nie chciały składać zeznań.

5.1. Ośrodek w Białej Podlaskiej

Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny	- mąż zabrał pieniądze żonie, która otrzymywała je na utrzymanie poza ośrodkiem dla siebie oraz małoletniego brata, nad którym sprawowała opiekę, według oświadczenia cudzoziemki, mąż znęcał się też nad nią; - kobieta zwróciła się o pomoc do pracowników ośrodka (zdarzenie miało miejsce poza ośrodkiem – rodzina korzystała ze świadczeń pieniężnych na utrzymanie poza ośrodkiem),

¹¹ Tamże, s 195.

¹² Opracowane na podstawie Sprawozdań z realizacji *Porozumienia* w 2012 r. oraz w 2013 r. sporządzonych przez członków Grupy Ewaluacyjnej SGBV oraz zestawienia za 2014 r. udostępnionego przez UDSC, jak również informacji przekazanych przez ośrodki.

Podjęte kroki:	- cudzoziemce zapewniono schronienie w ośrodku w Białej Podlaskiej, a następnie zmieniono formę świadczeń na świadczenia realizowane w ośrodku; - cudzoziemka zamieszkała w ośrodku w Czerwonym Borze, gdzie została objęta pomocą psychologa; - kobieta nie chciała zgłaszać zdarzenia na Policję; - cudzoziemka wyjechała w ramach dobrowolnego powrotu do kraju pochodzenia w czerwcu 2012 r.
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- cudzoziemka została pobita przez męża;
Podjęte kroki:	- udzielono pomocy medycznej, skierowano cudzoziemkę do szpitala; - zawiadomiono Policję, która z kolei powiadomiła MOPS; - przeprowadzono rozmowę ze sprawcą zdarzenia (w obecności: pracownika MOPS – będącego jednocześnie członkiem LZW, funkcjonariusza Policji, kierownika ośrodka oraz pracownika ośrodka); - sprawca otrzymał pisemne upomnienie w związku ze zdarzeniem; - cudzoziemkę poinformowano o przysługujących jej prawach; - zaproponowano cudzoziemce zmianę pokoju; - cudzoziemkę objęto szczególnym nadzorem pracowników ośrodka i ochrony obiektu; - rodzina zamieszkała w ośrodku w Grotnikach; - pracownik ośrodka w Grotnikach przeprowadził rozmowę ze sprawcą, w której cudzoziemiec wskazał, iż zdarzenie było incydentalne i nie powtórzy się; - rodzina objęta nadzorem ze strony pracowników.
Typ przemocy:	Małżeństwo z małoletnią
Stan faktyczny:	- przyjazd małżeństwa do ośrodka (cudzoziemka małoletnia);
Podjęte kroki:	- poinformowano Sąd Rejonowy, III Wydział Rodzinny i Nieletnich w Białej Podlaskiej; - poinformowano pracownika MOPS oraz służbę zdrowia.
Typ przemocy:	Małżeństwo z małoletnią
Stan faktyczny:	- przyjazd małżeństwa do ośrodka (cudzoziemka małoletnia);
Podjęte kroki:	- skierowanie rodziny do Linina; - poinformowano Sąd Rejonowy, Wydział Rodzinny i Nieletnich w Piasecznie; - poinformowano pracownika MOPS oraz służbę zdrowia.
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- cudzoziemka została pobita przez męża;
Podjęte kroki:	- udzielono pomocy medycznej, skierowano cudzoziemkę do szpitala; - zawiadomiono Policję, która z kolei powiadomiła MOPS; - przeprowadzono rozmowę ze sprawcą zdarzenia, poszkodowana oraz świadkiem (w obecności: pracownika MOPS – będącego jednocześnie członkiem LZW, funkcjonariusza Policji, kierownika ośrodka oraz pracownika ośrodka); - cudzoziemkę poinformowano o przysługujących jej prawach; - cudzoziemkę objęto szczególnym nadzorem pracowników ośrodka i ochrony obiektu; - rodzina została przeniesiona do ośrodka w Bezwoli, gdzie w 2014r. historia powtórzyła się; - cudzoziemiec zatrzymany przez Straż Graniczną i osadzony w ośrodku strzeżonym w Białymstoku; - cudzoziemka wraz z dziećmi przeniosła się do Białegostoku.

Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- dzieci karane przez ojca w nieodpowiedni sposób
Podjęte kroki:	- poinformowano MOPS i Policję, - rozmowa z rodzicami. - cudzoziemiec jest pod opieką psychologiczną.

5.2. Ośrodek w Dębaku

Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- podczas udzielania porad prawnych pracownik Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć uzyskał informację od cudzoziemki dot. przemocy psychicznej, której kobieta doświadczyła od swojego męża; - cudzoziemka nie zgodziła się na ujawnienie swoich danych personalnych w związku z jej sytuacją (notatka urzędowa dotyczy faktu stwierdzenia przemocy, jednak nie zawiera danych personalnych osób, których dotyczy);
Podjęte kroki:	- prawnik CPPHN poinformował cudzoziemkę o przysługujących jej prawach oraz o możliwości odseparowania od męża i zapewnienia jej bezpieczeństwa; - cudzoziemka nie wyraziła zgody na ujawnianie opisanej sytuacji w związku z jej osobą; - prawnik przekonywał cudzoziemkę do odbycia rozmowy z psychologiem w ośrodku, a także poinformował cudzoziemkę o działających w Polsce organizacjach udzielających pomocy i wsparcia ofiarom przemocy domowej;
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- kobieta wraz z dziećmi pobita przez męża;
Podjęte kroki:	- odseparowano sprawcę od rodziny; - udzielono pomocy medycznej w ośrodku; - wezwano Policję; - kobieta odmówiła składania zeznań na Policji; - matkę wraz z dziećmi przeniesiono do ośrodka na Targówku – rodzinę przewieziono własnym transportem; - w tym samym dniu kobieta z dziećmi wróciła do ośrodka w Dębaku; - kobieta z dziećmi została zakwaterowana przez personel ośrodka w odrębnym pokoju (pomimo próśb kobiety o zakwaterowanie w pokoju razem z mężem); - na własną prośbę rodzina zamieszkała razem, natomiast personel ośrodka (w tym ochrona) otrzymali polecenie zwracania szczególnej uwagi na rodzinę; - zdarzenie miało miejsce w lutym, natomiast w lipcu rodzina opuściła ośrodek.
Typ przemocy:	Przedwczesne zamążpójście
Stan faktyczny:	- w marcu 2012 r. do ośrodka zgłosiła się małoletnia cudzoziemka korzystająca ze świadczeń pieniężnych poza ośrodkiem, cudzoziemka była w widocznej ciąży, według jej oświadczenia zawarła ona związek małżeński, lecz nie posiadała na to żadnych dokumentów; - cudzoziemiec, który według oświadczenia cudzoziemki został jej mężem, miał udzielone pełnomocnictwo do reprezentowania małoletniej, zostało

	ono udzielone przez matkę dziewczyny;
Podjęte kroki:	- zwrócono się do sądu właściwego ze względu na miejsce zamieszkania cudzoziemki o ustalenie sytuacji małoletniej; - cudzoziemka odmówiła współpracy;
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie (podejrzanie)
Stan faktyczny:	- pracownicy ośrodka zauważyli posiniaczoną twarz oraz powzięli podejrzenie złamania nosa u cudzoziemki ob. Gruzji;
Podjęte kroki:	- skierowano cudzoziemkę do lekarza i psychologa; - kobieta nie potwierdziła przemocy w rodzinie, odmówiła współpracy; - personel medyczny przebadał dzieci cudzoziemki – nie stwierdzono śladów stosowania przemocy wobec dzieci; - cudzoziemkę objęto opieką lekarza i psychologa; - poinformowano Policję; - cudzoziemka nadal przebywa w Dębaku.
Typ przemocy:	Podejrzanie współżycia z małoletnią
Stan faktyczny:	- ojciec małoletniej cudzoziemki zgłosił się do personelu medycznego ośrodka z zawiadomieniem podejrzenia współżycia mężczyzny - mieszkańca ośrodka z jego 13-letnią córką; - małoletnia bez zgody rodziców spotykała się z 24-letnim cudzoziemcem;
Podjęte kroki:	- z małoletnią rozmowę przeprowadził psycholog w ośrodku; - małoletnia na życzenie rodziców otrzymała skierowanie do ginekologa dziecięcego, badania wykluczyły współżycie; - pracownicy przeprowadzili rozmowę z cudzoziemcem; - mężczyznę przeniesiono do innego budynku; - mężczyzna, z którym małoletnia się spotykała nie mieszka w ośrodku – udzielono mu świadczeń pieniężnych na zamieszkanie poza ośrodkiem; - w październiku 2012 r. rodzina wyprowadziła się z ośrodka - objęta świadczeniami pieniężnymi na utrzymanie poza ośrodkiem, cudzoziemcy nie pojawili się więcej w ośrodku po należne im świadczenia.
Typ przemocy:	Podejrzanie utrzymywania kontaktów z małoletnią
Stan faktyczny:	- pracownik ośrodka został poinformowany przez mieszkankę ośrodka, iż mężczyzna mieszkający w ośrodku przebywał w towarzystwie 17-letniej cudzoziemki bez wiedzy jej opiekunów przez ok. 24 godziny (małoletnia wraz z matką i siostrą korzystają ze świadczeń pieniężnych poza ośrodkiem); - małoletnia po 24 godzinach nieobecności wróciła do domu, natomiast mężczyźni starszyzna czeczeńska w związku z tym wydarzeniem zabroniła powrotu do ośrodka;
Podjęte kroki:	- pracownicy ośrodka przeprowadzili z cudzoziemcem rozmowę;
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- o pomoc do personelu medycznego zwróciła się cudzoziemka, która wskazała, iż została pobita przez męża (miała posiniaczone ciało), ponadto kobieta oświadczyła, iż ona i jej dzieci regularnie doświadczają przemocy fizycznej ze strony męża;
Podjęte kroki:	- cudzoziemce udzielono pomocy medycznej; - poinformowano o przysługujących jej prawach; - skierowano do psychologa; - zaproponowano zmianę ośrodka i przeniesienie jej i dzieci do ośrodka na Targówku, lecz cudzoziemka odmówiła zmiany ośrodka;

	- powiadomiono Policję; - kobieta w obawie przed mężem nie chciała zgłaszać tego faktu na Policję; - funkcjonariusz Policji wraz z pracownikami ośrodka przeprowadzili rozmowę z cudzoziemcem i pouczyli o obowiązujących przepisach i konsekwencjach ich nieprzestrzegania; - funkcjonariusz Policji wraz z pracownikami ośrodka przeprowadzili rozmowę z cudzoziemką – pouczyli ją o prawach przysługujących ofierze przemocy, poinformowano o założeniu niebieskiej karty; - udzielono pisemnego upomnienia cudzoziemcowi; - cudzoziemca przekwaterowano do innego budynku; - budynek i pomieszczenia, w których przebywa cudzoziemka z dziećmi objęto szczególną ochroną ze strony pracowników i ochrony obiektu;
Typ przemocy:	Przedwczesne zamążpójście
Typ przemocy:	- do ośrodka zgłosiło się małżeństwo (15-letnia kobieta i 19-letni mężczyzna) z prośbą o objęcie pomocą socjalną; - cudzoziemcy przedstawili akt zawarcia małżeństwa sporządzony w Gruzji; - cudzoziemkę i mężczyznę skierowano do ośrodka w Grupie, w którym przebywała matka cudzoziemki;
Podjęte kroki:	- zawiadomiono Sąd Rejonowy Wydział Rodzinny i Nieletnich w Świeciu o powyższej sytuacji ; - cudzoziemcy wraz z matką małoletniej korzystają ze świadczeń pieniężnych poza ośrodkiem.
Typ przemocy:	Przedwczesne zamążpójście
Stan faktyczny:	- w listopadzie 2012 r. do ośrodka zgłosiło się małżeństwo z prośbą o objęcie pomocą socjalną, w którym kobieta była niepełnoletnia (17 lat); - cudzoziemcy przedstawili akt zawarcia małżeństwa sporządzony w Rosji;
Podjęte kroki:	- wystosowano pismo do Sądu Rejonowego Wydział Rodzinny i Nieletnich z prośbą o zbadanie sytuacji małoletniej oraz jej dzieci; - cudzoziemcy opuścili ośrodek w dniu grudnia 2012 r. (miejsce pobytu cudzoziemców nieznane).
Typ przemocy:	Podejrzanie molestowania seksualnego
Stan faktyczny:	- podejrzenie molestowania seksualnego
Podjęte kroki:	- cudzoziemka objęta opieką medyczną i psychologiczną; - poinformowano Policję; - poinformowano UNHCR; - poinformowano cudzoziemkę o przysługujących jej prawach i obowiązkach; - przeprowadzono rozmowę rodzicami; - cudzoziemka przeniesiona do innego ośrodka, po czym powrót na jej prośbę do Dębaka; - rodzina skreślona z listy mieszkańców (miejsce pobytu jest nieznane).
Typ przemocy:	Podejrzanie molestowania seksualnego pomiędzy nieletnimi
Typ przemocy:	- podejrzenie molestowania seksualnego pomiędzy nieletnimi
Stan faktyczny:	- poinformowano Policję; - sprawca i poszkodowany objęci opieką medyczną i psychologiczną; - poinformowano rodziców o przysługujących prawach i obowiązkach; - przeprowadzono rozmowy z rodzicami; - poinformowano Sąd Rejonowy w Grodzisku Mazowieckim; - zebranie wywiadu środowiskowego przez kuratora;

	- rodzina poszkodowanego korzysta ze świadczeń realizowanych w ośrodku, natomiast rodzina sprawcy została skreślona z listy mieszkańców i aktualne miejsce pobytu nie jest znane.
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- cudzoziemka została pobita przez męża;
Podjęte kroki:	- cudzoziemka objęta opieką medyczną i psychologiczną; - poszkodowana przeniesiona do innego ośrodka; - poinformowano cudzoziemkę o przysługujących jej prawach i obowiązkach; - przeprowadzono rozmowę ze sprawcą; - rodzina korzysta ze świadczeń realizowanych poza ośrodkiem.

5.3. Ośrodek w Lininie

Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- do pracowników ośrodka zgłosiła się cudzoziemka, która wskazała, iż mąż nadużywa alkoholu oraz stosuje wobec niej przemoc fizyczną, ponadto zabiera jej pieniądze, które są przeznaczone na żywność dla dzieci (ekwiwalent pieniężny w zamian za wyżywienie);
Podjęte kroki:	- powiadomiono Policję; - cudzoziemka odmówiła złożenia zeznań; - mąż cudzoziemki został wezwany na Policję – funkcjonariusz Policji pouczył go o konsekwencjach stosowania przemocy w rodzinie; - w listopadzie 2012 r. rodzina wyjechała w ramach dobrowolnego powrotu do kraju pochodzenia;
Typ przemocy:	Przemoc między cudzoziemkami
Stan faktyczny:	- do pracowników ośrodka zgłosiła się kobieta informując, iż jej 15-letnia córka została pobita przez cudzoziemkę-mieszkanke ośrodka;
Podjęte kroki:	- wezwano Policję, funkcjonariusze przeprowadzili rozmowę z cudzoziemką-sprawcą zdarzenia; - udzielono pomocy medycznej – wezwano pogotowie ratunkowe, w szpitalu nie stwierdzono fizycznych obrażeń; - rodzice małoletniej nie zdecydowali się na złożenie doniesienia o popełnieniu przestępstwa; - cudzoziemcy pogodzili się; - ok. 2 tygodnie po zdarzeniu rodziny opuściły ośrodek
Typ przemocy:	Przemoc ze względu na płeć
Stan faktyczny:	- do pracowników ośrodka zgłosiła się cudzoziemka, która oświadczyła, iż została pobita przez swojego kuzyna, zażądała wezwania Policji celem złożenia zawiadomienia;
Podjęte kroki:	- wezwano Policję; - w trakcie oczekiwania na przyjazd Policji cudzoziemka straciła przytomność, w związku z czym wezwano pogotowie ratunkowe; - cudzoziemka w tym samym dniu (po badaniach) wróciła do ośrodka; - ze sprawcą zdarzenia przeprowadzono rozmowę;

	- zaproponowano cudzoziemce zmianę ośrodka lub zmianę budynku na inny, niż ten, w którym mieszka sprawca zdarzenia – kobieta nie wyraziła zgody; - cudzoziemka nie zdecydowała się na złożenie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa w obawie o własne bezpieczeństwo (strach przed zemstą ze strony mężczyzn narodowości czeczeńskiej); - wg deklaracji cudzoziemki złożonej miesiąc po zdarzeniu: jej relacje ze sprawcą zdarzenia są poprawne.
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- pobicie cudzoziemki – kobieta nie ujawniła danych sprawcy;
Podjęte kroki:	- poinformowano Policję; - cudzoziemka objęta opieką medyczną i psychologiczną; - poinformowano cudzoziemkę o przysługujących jej prawach i obowiązkach; - cudzoziemka powróciła do kraju pochodzenia (miejsce pobytu jest nieznane).
Typ przemocy:	Wtargnięcie do pokoju i zastraszanie
Stan faktyczny:	- wtargnięcie do pokoju i zastraszanie
Podjęte kroki:	- poinformowano Policję – wizyta dwóch funkcjonariuszy; - poinformowano cudzoziemkę oraz świadka zajścia o przysługujących prawach i obowiązkach; - przesłuchanie cudzoziemek na komisariacie w Górze Kalwarii; - poszkodowana korzysta ze świadczeń realizowanych poza ośrodkiem, a świadek zdarzenia została skreślona i miejsce pobytu jest nieznane.
Typ przemocy:	Konflikt między cudzoziemkami
Stan faktyczny:	- cudzoziemki pokłóciły się, gdyż jedna z nich stanęła w obronie małoletniej bitej przez matkę;
Podjęte kroki:	- interweniowała ochrona, która rozdzieliła cudzoziemki; - poinformowano Policję – wizyta dwóch funkcjonariuszy; - pouczenie cudzoziemek o prawach i obowiązkach przez funkcjonariuszy, a następnie przez pracowników; - przekwaterowanie cudzoziemek do różnych budynków; - jedna z cudzoziemek korzysta ze świadczeń w ośrodku, a druga została skreślona i miejsce pobytu jest nieznane.
Typ przemocy:	Konflikt między cudzoziemkami
Stan faktyczny:	- cudzoziemki pokłóciły się, gdyż jedno z dzieci załatwiło się na korytarzu;
Podjęte kroki:	- interweniowała ochrona, która rozdzieliła cudzoziemki; - przeprowadzenie rozmowy z cudzoziemkami; - jedna z cudzoziemek korzysta ze świadczeń w ośrodku, a druga została skreślona i miejsce pobytu jest nieznane.
Typ przemocy:	Kłótnia małżonków
Stan faktyczny:	- cudzoziemka poinformowała pracowników, iż jej mąż nadużywa środków odurzających a następnie wszczyna awantury w obecności dzieci;
Podjęte kroki:	- poinformowano Policję; - przeprowadzono rozmowę ze sprawcą; - cudzoziemka została poinformowana o przysługujących jej prawach i obowiązkach;

	- cudzoziemka odmówiła złożenia doniesienia; - rodzina skreślona z listy mieszkańców (miejsce pobytu jest nieznane).
Typ przemocy:	Konflikt między cudzoziemkami
Stan faktyczny:	- cudzoziemka pobita przez inną (nielegalnie zamieszkującą)
Podjęte kroki:	- poszkodowana objęta pomocą medyczną – wezwano pogotowie – po badaniu cudzoziemka powróciła do ośrodka; - poinformowano Policję; - pouczenie cudzożemek o prawach i obowiązkach; - poszkodowana jak i sprawczyni w dalszym ciągu przebywają w ośrodku. Sprawczyni zdarzenia oczekuje na eksmisję z terenu ośrodka.
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- cudzoziemka została pobita przez męża;
Podjęte kroki:	- poinformowano Policję, - poinformowano poszkodowanego o przysługujących mu prawach i obowiązkach; - przeprowadzono rozmowę ze sprawcą; - poinformowano lekarza w ośrodku, - sprawca został skreślony z listy mieszkańców z powodu samowolnego opuszczenia ośrodka (miejsce pobytu jest nieznane).

5.4. Ośrodek w Grupie

Typ przemocy:	Przemoc ze względu na płeć
Stan faktyczny:	- samotna matka z dwójką dzieci zmuszana przez mężczyznę do wejścia z nim w związek (mężczyzna to brat męża), mężczyzna użył przemocy fizycznej wobec kobiety, gdy odmówiła złożonej jej propozycji: skorzystania wspólnie ze świadczeń pieniężnych poza ośrodkiem;
Podjęte kroki:	- oddzielono sprawcę od ofiary przemocy; - wezwano Policję; - kobieta została objęta pomocą; - cudzoziemkę wraz z dziećmi za jej zgodą przeniesiono do ośrodka w Dębaku; - pracownicy i funkcjonariusz Policji przeprowadzili rozmowę ze sprawcą; - sprawca wyprowadził się z ośrodka - skorzystał ze świadczeń pieniężnych poza ośrodkiem.
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- do ośrodka zgłosiła się cudzoziemka informując, iż ona oraz córka są ofiarą przemocy w rodzinie: mąż cudzożemki jest często pod wpływem alkoholu, używa wobec niej i córki przemocy fizycznej oraz gróźb, ponadto środki pieniężne przeznaczone na utrzymanie córki przeznacza na alkohol; - rodzina korzysta ze świadczeń pieniężnych poza ośrodkiem; - o powyższym cudzoziemka informowała Policję, także sąsiedzi wzywali Policję do nich do domu;
Podjęte kroki:	- zaproponowano cudzożemce zmianę świadczeń na świadczenia w jednym z wybranych ośrodków; - zaproponowano pomoc psychologa;

	- poinformowano cudzoziemkę o przysługujących jej prawach; - zgłoszono kwestię przemocy wobec małoletniej do Sądu Rejonowego w Grudziądzu Wydział Rodzinny i Nieletnich; - rodzina od grudnia 2012 r. nie zgłasza się do ośrodka po przysługujące im świadczenia pieniężne.
Typ przemocy:	Zwrócenie uwagi/określenie charakteru częstych kontaktów mężczyzny-nauczyciela z małoletnim cudzoziemcem – mieszkańcem ośrodka
Stan faktyczny:	- małoletni cudzoziemiec często zapraszany przez mężczyznę (nauczyciela) - przyjaciela rodziny do domu, mężczyzna organizuje chłopcu czas wolny, czasem małoletni zostaje na noc za zgodą matki u mężczyzny;
Podjęte kroki:	- przeprowadzono rozmowę z matką chłopca odnośnie relacji małoletniego i nauczyciela; - matka chłopca wskazała, iż ona i córka też były zapraszane przez mężczyznę zaprzyjaźnionego z jej rodziną, jednak z uwagi na względy kulturowe nie mogły przyjąć tego zaproszenia – matka samotnie wychowuje dzieci; - członkowie LZW przeprowadzili rozmowę z mężczyzną; - małoletniego objęto większą uwagą ze strony pracowników ośrodka i ochrony; - nie stwierdzono zagrożeń wynikających z kontaktów małoletniego z nauczycielem; - zaproponowano matce przeprowadzenie rozmowy z synem przez psychologa.
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- cudzoziemka została pobita przez męża;
Podjęte kroki:	- poinformowano Policję; - cudzoziemka objęta opieką medyczną i psychologiczną; - poinformowano cudzoziemkę o przysługujących jej prawach i obowiązkach; - przeprowadzono rozmowę ze sprawcą i poszkodowaną; - rodzina skreślona z listy mieszkańców (miejsce pobytu jest nieznane).
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- cudzoziemka została pobita przez męża;
Podjęte kroki:	- poinformowano Policję; - cudzoziemka objęta opieką medyczną i psychologiczną; - poinformowano cudzoziemkę o przysługujących jej prawach i obowiązkach; - przeprowadzono rozmowę ze sprawcą i poszkodowaną; - rodzina w dalszym ciągu korzysta ze świadczeń w ośrodku.
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- cudzoziemka poinformowała o doświadczaniu przemocy ze strony męża;
Podjęte kroki:	- poinformowano Policję - cudzoziemka objęta opieką medyczną; - poinformowano cudzoziemkę o przysługujących jej prawach i obowiązkach, zaproponowano przeniesienie do innego ośrodka.
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- cudzoziemka poinformowała o doświadczaniu przemocy ze strony męża, co wpływa negatywnie także na dzieci
Podjęte kroki:	- poinformowano Policję - poinformowano cudzoziemkę o przysługujących jej prawach i obowiązkach, zaproponowano przeniesienie do innego ośrodka;

	- udzielono pomocy psychologicznej; - cudzoziemka wyparła się po jakimś czasie oskarżeń.
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny	- podejrzenie stosowania przemocy wobec cudzoziemki
Podjęte kroki:	- poinformowano Policję - poinformowano punkt medyczny – oględziny,, - poinformowano cudzoziemkę o przysługujących jej prawach i obowiązkach, - rodzina wyjechała dobrowolnie do kraju pochodzenia
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny	- cudzoziemka poinformowała o doświadczaniu przemocy ze strony męża
Podjęte kroki:	- poinformowano Policję - przeprowadzono rozmowy z małżonkami - poinformowano punkt medyczny – oględziny,, - poinformowano cudzoziemkę o przysługujących jej prawach i obowiązkach, - zaproponowano pomoc psychologa

5.5. Ośrodek w Łukowie

Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- cudzoziemka została pobita przez męża (na skutek czego straciła przytomność);
Podjęte kroki:	- wezwano pogotowie ratunkowe, a następnie Policję; - rodzinie udzielono pomocy lekarskiej i psychologicznej; - sprawca zdarzenia został zatrzymany, a następnie tymczasowo aresztowany; - cudzoziemiec w wyniku orzeczenia sądu został osadzony w Zakładzie Karnym w Siedlcach, gdzie przebywał do listopada 2012 r.; - sprawca zdarzenia wrócił do ośrodka do rodziny – żona wyraziła zgodę na wspólne zamieszkanie; - w zawiązku z nakazem sądowym, sprawca uczestniczy regularnie w terapii odwykowej; - od momentu powrotu mężczyzny do ośrodka, nie odnotowano żadnych skarg na zachowanie cudzoziemca.
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- cudzoziemka oraz jej dzieci zostali pobici przez męża-ojca dzieci, mężczyzna groził rodzinie nożem;
Podjęte kroki:	- wezwano Policję, która zatrzymała cudzoziemca (cudzoziemiec używał groźb karalnych wobec swojej rodziny w obecności funkcjonariuszy Policji); - wezwano karetkę pogotowia do małoletniej córki, która straciła przytomność; - cudzoziemiec został tymczasowo aresztowany; - rodzina została objęta pomocą psychologa w ośrodku; - wyrokiem sądu sprawca został skazany na okres 10 miesięcy pozbawienia wolności (mężczyzna do maja 2013 r. będzie przebywał w zakładzie karnym);

5.6. Ośrodek w Warszawie

Typ przemocy:	Podejrzenie gwałtu
Stan faktyczny:	- podejrzenie gwałtu
Podjęte kroki:	- cudzoziemka objęta opieką medyczną; - poinformowano cudzoziemkę o przysługujących jej prawach i obowiązkach; - cudzoziemka nie zgłosiła się na Policję w celu złożenia zeznań; - skreślona z listy mieszkańców (miejsce pobytu jest nieznane).

5.7. Ośrodek w Bezwoli

Typ przemocy:	Małżeństwo z małoletnią
Stan faktyczny:	- małżeństwo z małoletnią
Podjęte kroki:	- powiadomiono Policję, która przeprowadziła rozmowę z nieletnią i jej rodzicami; - cudzoziemkę objęto opieką psychologa; - poinformowano cudzoziemkę o przysługujących jej prawach i obowiązkach; - poinformowano Sąd Rejonowy III Wydział Rodzinny i Nieletnich w Radzynie Podlaskim; - objęcie rodziny nadzorem kuratora; - rodzina skreślona z listy mieszkańców (miejsce pobytu jest nieznane).
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- cudzoziemka poinformowała o doświadczaniu przemocy ze strony męża, który nadużywa alkoholu
Podjęte kroki:	- powiadomiono Policję; - przeprowadzono rozmowę z cudzoziemcem; - cudzoziemkę objęto opieką psychologa; - poinformowano cudzoziemkę o przysługujących jej prawach i obowiązkach; - poinformowano punkt medyczny oraz psychologa
Typ przemocy:	Małżeństwo z małoletnią
Stan faktyczny:	- małżeństwo z małoletnią
Podjęte kroki:	- powiadomiono Policję, która przeprowadziła rozmowę z nieletnią i jej matką; - poinformowano pielęgniarkę; - poinformowano cudzoziemkę o przysługujących jej prawach i obowiązkach; - poinformowano Sąd Rejonowy III Wydział Rodzinny i Nieletnich w Radzynie Podlaskim; - objęcie rodziny nadzorem kuratora; - rodzina skreślona z listy mieszkańców (miejsce pobytu jest nieznane).
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- cudzoziemka w ciąży pobita przez męża

Podjęte kroki:	- interweniowali mieszkańcy ośrodka - powiadomiono Policję, która przeprowadziła rozmowę ze sprawcą, - poinformowano pielęgniarkę; - poinformowano cudzoziemkę o przysługujących jej prawach i obowiązkach; - wdrożenie procedury Niebieskiej Karty wobec rodziny; - objęcie rodziny nadzorem kuratora; - pisemne upomnienie cudzoziemca, - rodzina skreślona z listy mieszkańców (miejsce pobytu jest nieznane).
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- cudzoziemka pobita przez męża, przemoc wobec niej i dzieci
Podjęte kroki:	- powiadomiono MOPS i Policję, - objęcie sprawcy Nadorem policyjnym; - poinformowano cudzoziemkę o przysługujących jej prawach i obowiązkach; - pomoc psychologiczna - umieszczenie sprawcy w ośrodku strzeżonym - rodzina skreślona z listy mieszkańców (miejsce pobytu jest nieznane).
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- cudzoziemka zgłosiła pobicie przez konkubenta
Podjęte kroki:	- powiadomiono Policję – interwencja na miejscu zdarzenia, - poinformowano cudzoziemkę o przysługujących jej prawach i obowiązkach; - objęcie kobiety szczególnym nadzorem medycznym i psychologicznym

5.8. Ośrodek w Grotnikach

Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- cudzoziemka została pobita przez męża;
Podjęte kroki:	- interweniowali mieszkańcy ośrodka; - poinformowano Policję; - wezwano karetkę; - poinformowano cudzoziemkę o przysługujących jej prawach i obowiązkach; - przeprowadzono rozmowę ze sprawcą i poszkodowaną; - rodzina skreślona z listy mieszkańców (miejsce pobytu jest nieznane).
Typ przemocy:	Małżeństwo z małoletnią
Stan faktyczny:	- próba zawarcia małżeństwa z małoletnią
Podjęte kroki:	- powiadomiono Policję, - poinformowanie rodziców o obowiązującym prawie ustne i pisemne - rozmowa z rodzicami przeprowadzona przez psychologa; - rodzina wyjechała dobrowolnie do kraju pochodzenia.
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- pobicie dziecka
Podjęte kroki:	- poinformowano Policję; - przekazano sprawę do Wydziału Spraw Nieletnich KPP w Zgierzu - poinformowano punkt medyczny w ośrodku - rodzina skreślona z listy mieszkańców (miejsce pobytu jest nieznane).

Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- podejrzenie przemocy matki wobec dziecka,
Podjęte kroki:	- zawiadomiono Policję, - przeprowadzenie rozmowy z cudzoziemką - objęcie dzieci opieką punktu medycznego – kontrole lekarskie; - Prokuratura Rejonowa w Zgierzu odmówiła wszczęcia dochodzenia w sprawie
Typ przemocy:	Podejrzenie molestowania seksualnego
Stan faktyczny:	- niestosowne zachowanie cudzoziemca wobec małoletniej
Podjęte kroki:	- zawiadomiono Policję, - zawiadomiono UNHCR - poinformowanie punktu medycznego - przeprowadzenie rozmowy z cudzoziemcem
Typ przemocy:	Przemoc w rodzinie
Stan faktyczny:	- cudzoziemka zgłosiła, że jest bita przez męża, który nadużywa alkoholu; kobieta boi się zgłosić sprawę, ponieważ obawia się reakcji męża oraz, że sytuacja wpłynie negatywnie na jej sprawę uchodźczą;
Podjęte kroki:	- administracja ośrodka poprosiła prawnika CPPHN o rozmowę z cudzoziemką; - prawnik poinformował ją o przysługujących jej prawach (możliwość rozdzielenia procedury, możliwość przeniesienia cudzoziemki z dziećmi do innego ośrodka lub przeniesienia sprawcy itd.); - sprawa jest w toku.

Podsumowanie

Polski system identyfikacji, przeciwdziałania oraz reagowania na przypadki przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć wśród osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy wymaga dalszych wysiłków nakierowanych na poprawę jego skuteczności. Podpisane w 2008 r. przełomowe w skali Europy *„Porozumienie w sprawie standardowych procedur postępowania w zakresie rozpoznawania, przeciwdziałania oraz reagowania na przypadki przemocy seksualnej lub przemocy związanej z płcią wobec cudzoziemców przebywających w ośrodkach dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy”*, zawarte pomiędzy Szefem Urzędu do Spraw Cudzoziemców, Komendantem Głównym Policji, Biurem Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców (UNHCR), Fundacją "La Strada" oraz Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć jest ważnym krokiem w kierunku stworzenia takiego systemu, niemniej jednak, jak pokazują wyniki przeprowadzonego przez CPPHN badania, dalsze kroki, zarówno prawne jak i systemowe, muszą zostać powzięte w celu wzmocnienia ochrony ofiar i zabezpieczenia potencjalnych ofiar przemocy SGBV.

Przeprowadzony monitoring pozwolił pracownikom Centrum sprawdzić, ile zmieniło się w monitorowanych ośrodkach dla osób ubiegających się o nadanie status uchodźcy od 2011 r. kiedy to sporządzony został raport *„Badanie czynników ryzyka dotyczących przemocy seksualnej lub przemocy ze względu na płeć w ośrodkach dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce”*¹³ obejmujący 2010 i 2011 rok.

Pozytywnie należy ocenić starania Urzędu do Spraw Cudzoziemców oraz pracowników ośrodków dążące do poprawy warunków bezpieczeństwa w ośrodkach, takie jak instalacja kamer monitoringu, uczestnictwo personelu oraz pracowników UDSC w szkoleniach z zakresu tematyki przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć, organizacja spotkań informacyjnych dla mieszkańców ośrodków czy też wzmożone działania informacyjne na temat przemocy prowadzone w ośrodkach dla osób ubiegających się o nadanie status uchodźcy. Warto tutaj podkreślić, iż Urząd do Spraw Cudzoziemców był partnerem CPPHN w realizowanym projekcie *„Daj im szansę! Wsparcie prawne i informacyjne osób szczególnej troski poszukujących ochrony w Polsce i przeciwdziałanie przemocy seksualnej i ze względu na płeć w ośrodkach dla osób ubiegających się o status uchodźcy”* w zakresie działań informacyjno – kampanijnych. Niemniej jednak, wiele poprzednich zaleceń wymienionych w raporcie z 2011 r. nie zostało zrealizowanych, dlatego pozostają one aktualne również w świetle wyników najnowszego monitoringu.

¹³ Raport jest dostępny na stronie internetowej CPPHN w dziale Publikacje, pod linkiem:
http://www.pomocprawna.org/images/stories/pomoc_uchodcom/CPPHN_SGBV_raport_CPPHN_2011.pdf (dostęp z dnia 24.11.2014 r.)

Zalecenia

- Stworzenie jednolitego systemu identyfikacji osób szczególnej troski, w tym ofiar przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć w procedurze o nadanie statusu uchodźcy – procedura ta powinna jasno określać kompetencje poszczególnych osób, które takiej identyfikacji by dokonywały (osoby przyjmujące wnioski o status uchodźcy, osoby przesłuchujące osoby w procedurze, pracownicy ośrodków, personel medyczny) oraz zasady postępowania w przypadku zidentyfikowania ofiary, które pozwolą jak najlepiej zabezpieczyć jej interesy oraz bezpieczeństwo. Procedura taka powinna zostać wprowadzona do ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP bądź w drodze rozporządzenia. CPPHN wyraża jednocześnie nadzieję, że wdrożenie takiej skutecznej procedury zostanie rozpoczęte poprzez planowane w roku 2015 zmiany ustawowe.
- Organizacja regularnych spotkań Lokalnych Zespołów Współdziałania w ośrodkach – nie we wszystkich ośrodkach Zespoły spotykają się regularnie, i jak to zostało zapisane w *Porozumieniu* co najmniej raz na 3 miesiące. Regularna organizacja takich spotkań ma duże znaczenie, nawet jeżeli członkowie Zespołów nie mają w danym momencie nowych istotnych tematów z zakresu przemocy SGBV, które mogą być poruszone. Spotkania dają możliwość przedstawicielom różnych instytucji do wspólnego wypracowania pomysłów i inicjatyw dotyczących prewencji i reagowania na przypadki przemocy, które nie zostały by podjęte w natłoku obowiązków pracowników ośrodków, Policji, organizacji pozarządowych.
- Właściwa lokalizacja nowych ośrodków dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce - dotychczas głównym kryterium lokalizacji ośrodków wynikającym z procedur przetargowych było kryterium finansowe. Ponadto ośrodki musiały spełniać standardy dotyczące warunków mieszkaniowych. W opinii Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć lokalizacja ośrodka powinna przede wszystkim uwzględniać: dostępność miast posiadających niezbędną infrastrukturę społeczną - urzędy i inne placówki publiczne, szpitale i poradnie medyczne, psychologiczne, instytucje i organizacje pomocowe (w tym dla ofiar przemocy SGBV), oraz warunki bezpieczeństwa w okolicy ośrodków.
- Zamontowanie kamer monitoringowych na wszystkich ośrodkach – kamery powinny być umieszczone zarówno na zewnątrz w kierunku bramy wjazdowej, wejść do budynków i dookoła nich, oraz na korytarzach i tych pomieszczeniach publicznych, które są otwarte całodobowo, taki monitoring usprawni pracę ochrony, pozwoli na szybkie reagowanie w przypadku wystąpienia przypadku SGBV, jak również wpłynie na ogólną poprawę bezpieczeństwa na terenie ośrodków.
- Zwrócenie szczególnej uwagi na stan zamków w toaletach i łazienkach wspólnych dla mieszkańców – pomieszczenia te nie są zamykane, najczęściej kabiny toalet i prysznicowe są zabezpieczone zatrzaskiem od wewnątrz, w wielu ośrodkach zatrzaski są jednak regularnie niszczone i powinny być szybko naprawiane, ponadto kabiny prysznicowe również powinny być wszędzie zamykane, a nie zabezpieczone jedynie zasłonką, jak ma to miejsce w niektórych ośrodkach.
- Przygotowanie pomieszczenia, w którym pracownicy mogliby przeprowadzać trudne i osobiste rozmowy z mieszkańcami ośrodków - obecnie rozmowy odbywają się w pokojach biurowych, gdzie pracuje więcej osób, wyposażonych w urządzenia biurowe. Ponadto do pokoi pracowników socjalnych ciągle ktoś zagląda i zgłasza się ze swoim problemem nawet w czasie,

kiedy przeprowadzana jest rozmowa z inną osobą. Przygotowanie odrębnych pomieszczeń, przeznaczonych na osobiste rozmowy mieszkańców ośrodków z personelem pozwoli stworzyć poczucie bezpieczeństwa osób, które opowiadają o osobistych dla nich sprawach. Pracownicy socjalni powinni również mieć wyznaczone godziny, które będą poświęcone wyłącznie problemom cudzoziemców, obecnie jednym czasie zajmują się zarówno nimi, jak i sprawami organizacyjno – administracyjnymi.

- Zwiększenie liczby pracowników socjalnych w ośrodkach i obecność pracowników na dyżurach w nocy oraz w weekendy - w większości monitorowanych ośrodków pracuje obecnie po dwóch pracowników socjalnych. Są oni obecni jedynie od poniedziałku do piątku, do godzin popołudniowych. W nocy oraz w weekendy w ośrodkach są tylko pracownicy ochrony, którzy nie mają odpowiedniego merytorycznego przygotowania do pracy z uchodźcami oraz wiedzy i umiejętności do wykrywania przypadków przemocy seksualnej. Obecność jednego z pracowników socjalnych o każdej porze wpłynęłaby na poczucie bezpieczeństwa mieszkańców, jak również, w przypadku wykrycia SGBV, na podjęcie bez zbędnej zwłoki działań określonych w *Porozumieniu*.
- Zwiększenie liczby pracowników ochrony na jednej zmianie - w większości ośrodków porządku pilnuje 2 ochroniarzy na jednej zmianie, w ośrodkach w Grupie oraz Bezwoli na zmianie dziennej jest tylko jedna osoba (na nocnej 2). W przypadku kiedy w ośrodku nie ma kamer monitoringu (tak jak w ośrodku w Grupie) taka liczba pracowników ochrony jest niewystarczająca, powinno być ich więcej zwłaszcza w większych ośrodkach, których obszar obejmuje kilka budynków. Dobrym przykładem jest tutaj ośrodek w Dębaku, gdzie na jednej zmianie pracuje aż 6 ochroniarzy oraz ośrodek w Lininie, w którym na jednej zmianie jest 4 ochroniarzy.
- Przeszkolenie pracowników ochrony z problematyki kontaktów międzykulturowych, sytuacji osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy, przemocy SGBV – pracownicy ochrony nie są w szczególności szkoleni do pracy w ośrodkach dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy, traktują pracę w ośrodku jak w każdym innym miejscu, w konsekwencji nie zawsze reagują na sytuacje konfliktowe pomiędzy mieszkańcami bądź traktują je z pobłażaniem. Pracownicy ochrony powinni znać jasne zasady postępowania w przypadku zaistnienia konfliktu w ośrodku, powinni niezwłocznie zgłaszać takie sprawy pracownikom socjalnym oraz reagować chociażby w ten sposób, iż upomną cudzoziemców i zagrożą wezwaniem grupy interwencyjnej czy też Policji.
- Priorytetowe traktowanie ośrodków przez patrole Policji - częste patrole w okolicy ośrodków są niezbędne dla zapewnienia większego bezpieczeństwa mieszkańcom – często ofiarom i osobom zagrożonym występowaniem przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć. Działanie to powinno być traktowane priorytetowo, i inne działania Policji nie powinny być usprawiedliwieniem dla niewystarczającej obecności w ośrodkach. Należy pamiętać, iż Policja jest podmiotem odpowiedzialnym za zapewnienie bezpieczeństwa w okolicach ośrodka na mocy *Porozumienia*.
- Organizacja szkoleń dla funkcjonariuszy Policji z placówek ulokowanych w sąsiedztwie ośrodków – cudzoziemcy mają problem ze zrozumieniem przekazywanych im informacji, jeżeli informacje te nie są przedstawione w przystępny dla nich sposób oraz w zrozumiałym języku. Dlatego też należy zwrócić szczególną uwagę na te kwestie zwłaszcza w placówkach Policji znajdujących się w pobliżu ośrodków dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy, gdzie mogą zgłaszać się cudzoziemcy będący ofiarami przemocy SGBV. Funkcjonariusze odbierający zawiadomienia o

popęlnieniu przestępstwa powinni być tam przeszkoleni zarówno z zagadnień kulturowych, jak również znać główne języki, którymi posługują się osoby ubiegającej się o nadanie status uchodźcy.

- Częstsza obecność psychologów w ośrodkach – w większości ośrodków psycholog jest obecny tylko raz na tydzień przez kilka godzin. W ocenie CPPHN psycholog powinien być obecny w ośrodkach częściej. Umożliwiłoby to mieszkańcom zwrócenie się ze swoimi problemami w każdym czasie. Zbyt długie oczekiwanie na psychologa może bowiem sprzyjać „rozmyśleniu się” ofiary przemocy w kwestii opowiedzenia o tym, co ją spotkało. Wzbudziłoby również większe zaufanie, ponieważ osoba która spędza w ośrodku 5 godzin na tydzień może być traktowana jak ktoś z zewnątrz, kto nie orientuje się całkowicie w problemach uchodźców, i do kogo nie mają oni z tego powodu dużego zaufania. Dodatkowo tak rzadka obecność psychologów w ośrodkach powoduje, że zidentyfikowane ofiary przemocy nie są objęte wystarczającą pomocą psychologiczną.
- Organizacja regularnych spotkań informacyjnych dla mieszkańców obejmujących zagadnienia dotyczące występowania i reagowania na przemoc SGBV – informowanie cudzoziemców o odmiennej kulturze, tradycji i religii i prawie i zasadach obowiązujących w Polsce, o tym jakie są rodzaje przemocy seksualnej, jakie czyny są w Polsce karalne, gdzie zwracać się o pomoc, informowanie o możliwości rozdzielenia procedury uchodźczej w przypadku kiedy kobieta – ofiara przemocy ze strony męża jest z nim we wspólnej procedurze, informowanie, iż w niektórych przypadkach przemoc seksualna ze strony męża może być podstawą do uzyskania statusu uchodźcy w Polsce itp. Wszyscy mieszkańcy ośrodków powinni posiadać niezbędną wiedzę na ten temat. Spotkania takie powinny być organizowane z udziałem pracowników socjalnych, personelu medycznego, psychologów, przedstawicieli Policji i pracowników organizacji pomocowych. Dobrym rozwiązaniem byłoby również zaangażowanie cudzoziemców żyjących od wielu lat w Polsce, osób które pochodzą z tych samych krajów co mieszkańcy ośrodków. Być może ich udział w takich spotkaniach również wpłynąłby na wzrost wiedzy na temat przemocy i wzrost zgłaszanych przypadków przemocy przez ofiary w ośrodkach.
- Dalsze monitorowanie sytuacji grup szczególnej troski, w tym ofiar przemocy SGBV przez organizacje pozarządowe – w wyniku prowadzonego monitoringu pracownicy CPPHN spotkali się z sytuacjami, które wymagają dalszego wyjaśnienia, tak jak np. weryfikacja prawdziwych przyczyn, z powodu których niektóre cudzoziemki nie chcą się przenieść do ośrodka w Warszawie – Targówku. Ponadto monitoring którego dotyczy niniejszy raport powinien być w dalszym ciągu realizowany, tak aby zapewnić jak najlepsze wykonywanie przez strony Porozumienia zadań z niego wynikających.

www.pomocprawna.org